

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — ŠTEV. 32

NOVO MESTO, 10. AVGUSTA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA TEDENSKO

Od tedna do tedna

Ugibanja okoli pogajanj v Kesongu na Koreji, ki so bila pretekli teden znova prekinjena, ne dajejo prave slike in zaključkov o skorajšnjem miru. V krogih Organizacije združenih narodov sicer sodijo, da trenutna ustavitve pogajanj ne bo pripeljala do končne prekinitve stikov med obema vojaškima delegacijama, medtem pa trajajo spopadi na bojiščih naprej. Različna nasprotja zavirajo napredovanje pogajanj, med temi pa prav gotovo niso na zadnjem mestu nesoglasja med vrhovi v Kremlju in Pekingu. Kitajski tisk je v zadnjem času priobčil več člankov svojih vodilnih političnih in vojaških voditeljev, v katerih se za čuda po daljšem času ne omenja v vsaki drugi vrsti Stalinovo ime in njegove »zasluge« za kitajsko republiko.

V času, ko divjajo bitke na Koreji naprej in predstavlja to boljše se vedno najnevarnejše križišče interesov bralcev in napadalcev na svetovni mir, pa se oči vsega sveta vedno bolj obračajo tudi na dogodke za »železno zaveso«, s katero bi naj bil prikrit blok informbirojevskih evropskih držav. Iz Bolgarije prihajajo vesti o uporih kmetov, ki se upirajo oddaji žita za okupacijske sovjetske oblasti, ki odvažajo cele vagonne bolgarske letine naravnost v Rusijo. Kmečid uporniki z uspehom napadajo vsiljivce, ki so morali za obrambo svojih »odkupov« uporabiti v nekem kraju celo tanke in letala. Na drugi strani pa bolgarske oblasti zapirajo najvidnejše predstavnike bolgarskega delovnega ljudstva. Tako je bil pred dnevi zaprt general Slavčo Trnski, komandant divizije in organizator bolgarskih partizanov med drugo svetovno vojno. Iz partije komunistov so pometali v zadnjem času veliko število starih borcev za delavske pravice, med katerimi so mnogi prebili cela desetletja v borbah s staro, carsko Bolgarijo in imajo neminljive zaslugе za svoj narod.

Na Poljskem so zaprli vrsto generalov in vodilnih vojaških strokovnjakov, ko se je na velikem zborovanju v Varšavi z zmerjanjem in grožnjami Jugoslaviji spet postavil Molotov, tisti Molotov, ki je podpisal s fašistom Ribbentropom prijateljski pakt med Hitlerjevo Nemčijo in Sovjetsko zvezo. Grožnje Jugoslaviji so seveda veljale Poljakom, na »veliko roko« organiziran proces proti generalom pa je nadaljevanje Molotovih pozdravov poljskemu ljudstvu, ki se upira sovjetski »bratstva okupaciji«.

Da hudo vre tudi na Češkem, je na velikih slavnostih Slovakov v Bačkem Petrucu povedal te dni bivši češki minister Bohumil Laušman, ki je povedal zborovalcem, da preživlja njegova domovina svoje najtežje čase kot sovjetska kolonija. Povedal je med ostalim, da prijateljstva med češkoslovaškimi in jugoslovanskimi ljudstvom ni prekinila resolucija Informbrosja, ker ga sploh ne more uletiti nobena sila. Na zborovanju jugoslovanskih Slovakov, na katerem je prvi govoril Janko Čmelik, sin slovaškega narodnega heroja, je pozdravil zborovalce tudi član Politbrosja OK KPJ tovariš Moša Pljake, ki je med drugim poudaril, »da dajemo vsemu svetu zgled, kako se je treba bojevati za svobodo in neodvisnost«.

Uspehi 6-mesečnega tekmovanja gradbincev 'Pionirja'

»Pionirjevi« gradbinci so že lani sklenili, da bodo uvedli tekmovanje kot stalen način dela. V letošnjem prvem polletju so spet dosegli pomembne uspehe, ki so jih uvrstili med najboljša gradbena podjetja v državi.

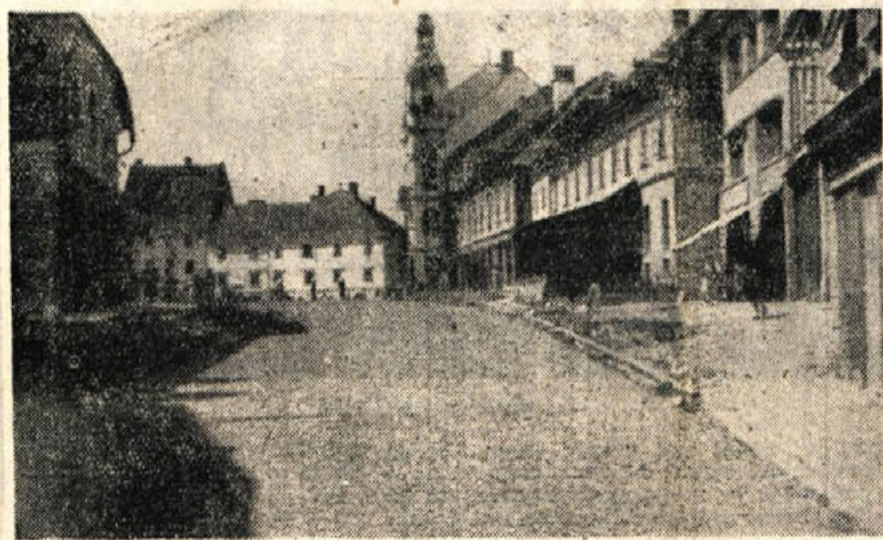
Prevideni polletni načrt gradenj so izpolnili s 112 %, neproduktivno osebje v podjetju pa so v tem času znižali od 141 na 92 ljudi.

Uspeh šestmesečnega tekmovanja je tudi dosežena kontrola nad zalogo in potrošnjo gradiva na vseh gradiliščih. Dosegli so izkoriščenje strojev povprečno z 71 %, kar je skrajna dosegljiva možnost pri tako raztresenih gradiliščih. Po normah dela pri podjetju 91 % vseh delavcev, po brigadnem sistemu pa že 96,8 % delavcev. Brigade štejejo od 5 do 38 delavcev in so sestavljene iz ene ali večih strok. Medbrigadno tekmovanje je znatno utrdilo delovno disciplino, saj se je ta od prvega polletja lanskega leta povečala za 15 %, upravičeni izostanki so se znižali za štirikrat, neupravičeni pa celo za šestkrat. Zaradi boljše delovne discipline se je vrednost proizvodnje na enega delavca zvišala od lanskih 47.000 din na letošnjih 72.000 din. Povprečni urni zaslužek brez dodatkov je za delo po normah 18,40 din, povprečni mesečni zaslužek pa 4060 din.

Dvig strokovnega kadra je stalna skrb podjetja. Letos je obiskovalo strokovne tečaje v podjetju 53 delavcev; 12 od teh jih je doseglo višje nazive. Člani kolektiva redno obiskujejo tečaje PAZ in gasilski tečaj, prav tako pa se udeležujejo pri Ljudski tehniki. 162 članov kolektiva se je v letošnjem prvem polletju naročilo na Dolenjski list in Delavsko enotnost. Kljub velikemu gibanju delovne

Novo mesto dobiva novo podobo

Ali se Novo mesto navzlic svoji častitljivi starosti res še lahko pomladi? Bodo kdaj zaceljene hude rane, ki jih je dobilo v zadnji vojni? Kdor je tako imenovano dolensko metropolo opazoval v zadnjih šestih letih in si zastavljal teh

Pogled na novomeški Glavni trg

dvoje vprašanj, je nehoti moral podvomiti v dobre odgovore. To zanimivo in prijazno pol otoško mestce je zadrževalo na svojih ruševinah in podrtjih kakor na večno spanje obsojeno. Domači mestoljubci so potihem kleli, tuji pa so se zgražali ali norce brili iz že kar prislovične dolenske zaspčnosti.

Da, Novo mesto je, kar se tiče »komunalne dejavnosti« spalo ko Trnjulčica v pravljici. In ko Trnjulčica se je nenadoma začelo prebujati. Zadnja leta naj bodo zato nauk sedanjosti in prihodnosti, kako napak je, če kdo spi, ko okrog njega vse bohotno živi in raste. In kar

priznamo, da je bila dolenska metropola krivično potisnjena v pozabo. Gospodar, ki kuje načrte, kako bi jih prenovil, tudi tisti čas ne sme pozabiti, da sprti pometa smeti. Novo mesto pa jih ni pometalo! Sedaj je pa na delu velika

metla; krepko pometa in upamo, da ne bo odnehala prej, pa naj bodo še take ovire, dokler ne bo »dolensko srce« res do kraja prenovljeno in očiščeno. To pa mora biti, in kot vse kaže, tudi je, skupna skrb oblasti in meščanov.

Tri, pravzaprav štiri stvari so zadnji čas pomladile staro novomeško lice: tlakovani trg, prenovitev hiš na trgu (pa že tudi drugod), most v Ravog log, pa novi zid in park na Kapucinskem trgu.

Trg! Nekoč je pesnik Kette zapel: Prelepi trg, čarobni trg v dolenski metropoli... Čaroben nemara tudi v Kettejevem času, pred pol stoletjem ni bil, in

medta; krepko pometa in upamo, da ne bo odnehala prej, pa naj bodo še take ovire, dokler ne bo »dolensko srce« res do kraja prenovljeno in očiščeno. To pa mora biti, in kot vse kaže, tudi je, skupna skrb oblasti in meščanov.

Tri, pravzaprav štiri stvari so zadnji čas pomladile staro novomeško lice: tlakovani trg, prenovitev hiš na trgu (pa že tudi drugod), most v Ravog log, pa novi zid in park na Kapucinskem trgu.

Trg! Nekoč je pesnik Kette zapel: Prelepi trg, čarobni trg v dolenski metropoli... Čaroben nemara tudi v Kettejevem času, pred pol stoletjem ni bil, in

Obvezna oddaja lesa in delo lesnih odsekov

Za kritje potreb z lesom za notranjo potrošnjo, kakor za izvoz imamo obvezni način prodaje lesa. Oddajo lesa imajo predpisano samo gozdni posestniki, ki imajo več lesa kot ga potrebujejo za svojo potrebo v daljši dobi. Ves odkup lesa iz nedržavnega sektorja gre preko splošnih kmetijskih združenj, ki imajo za področje enega ali več krajevnih odborov posebne lesne odseke. Če večkrat smo poudarjali, da je pravilno poslovanje trgovine kmetijske zadruge odvisno predvsem od sposobnosti poslovodje, prav tako pa so uspehi lesnih odsekov odvisni od sposobnosti lesnega manipulantov. To nam prepričljivo dokazuje polletna bilanca lesnih odsekov okraja Trebnje in Novo mesto.

V okraju Novo mesto, kjer imajo štirikrat večjo obvezo v lesu kot v okraju Trebnje, so v začetku leta združili vse lesne odseke v štiri za cel okraj. Praksa je pokazala, da je ta način boljši, ker se zdaj lahko bolj izkažejo sposobni lesni manipulant. Tako sta n. pr. lesna manipulant Franc Hrovatič in Tone Počrvina, ki vodita lesni odsek pri kmetijski zdruzi Šmihel pri Novem mestu, izpol-

nila letno obvezo v prvih šestih mesecih z 99,3 % v poseku, s 63 % v spravilu in s 45 % v oddaji lesa. Lesni odsek Dvor je v istem času izpolnil 61 % poseka in 34 % odvoza. Lesni odsek Straža 57,3 % poseka in 35 % spravila in oddaje, lesni odsek Škocijan pa le 17,3 % poseka in 14 % spravila. Zaradi nedelavnosti lesnega odseka Škocijan je poverjenostjo za lesno proizvodnjo sklenilo ta lesni odsek ukiniti in njegovo področje priključiti lesnemu odseku Šmihel.

Podoben je slučaj v okraju Trebnje. Med najboljšimi lesnimi odseki je odsek pri KZ Mirna. Letno obvezo v lesu je že izpolnil. Tudi lani so v tej zdruzi prvi izpolnili plan. Dokaj dober je lesni odsek Sv. Križ pri Litiži. Ta je izpolnil posek v prvem polletju z 80 %, ima pa velike težave z odvozom. Tudi lesni odsek KZ Trebnje, ki ga vodi tož. Černe, je letos prav dober. 75 % v prvem polletju kaže, da bo letna obveza izpolnjena v celoti.

Precej slabši od teh so lesni odseki Vel. Loka s 47 % izpolnjene letne obveze, Sela-Šumberk s 45 %, Dobrič s 34 %, Vel. Gaber z 22 %, a za lesni odsek Čatež ni točnih podatkov, ker izkazujejo za posek 69 %, oddali pa so komaj dobrih 9 %.

Prejšnja leta so se slabi lesni odseki izgovarjali na pomanjkanje živiliških nakaznic za delavce, na pomanjkanje zobanja in podobno. Letos takih izgovorov odpadajo, ker so delavci in vozniki v nedržavnem sektorju izenačeni v preskrbi z vozniki v državnem sektorju in se oskrbujejo iz skupnega skladišča. Držalo bo, da vpliva na oddajo lesa spekulativna težnja posameznikov, ki se je zelo razširila po odpravi obvezne oddaje nekaterih predmetov. Ta težnja se je prenesla tudi na les, češ, saj bo odpadla obvezna oddaja lesa in ga bodo prodajali lepo po cenah, ki jih bodo sami sproti predpisovali. Da je vmes tudi prispevanje starih lesnih trgovcev, ki prav tako mislijo, da prihaja njihov čas, ko bodo spet lahko na »svojo roko« trgovali, ni potrebno še posebej zapisati. Vzemimo za primer lesni odsek Dobrič. Vsa leta po vojni je v redu izpolnjeval letne obveze in še kaj čez. Letos pa je obvisel na 34 % v prvem polletju. V Vel. Gabru nočejo niti ustanoviti lesnega odseka, ker bi potem res morda morali oddati vse predpisane količine lesa. Tako pa upajo, da se bodo izognili obveznosti kot so v lanskem letu v precejšnji meri. Kaj zato, da je kmetijska zadruga zaradi tega plačala 13.000 din globe, les pa je le ostal posameznikom za prosto razpolaganje.

Težave, ki jih imajo lesni odseki, so posebno občutne pri prevozu lesa s kamioni; teh primanjkuje tudi v državnem sektorju. Res pa je tudi, da se za lesno proizvodnjo na okrajih ne briga drugi kot poverjenik za lesno proizvodnjo, lesni odseki pa so le prevečkrat prepušteni sami sebi. To je posledica podcenjevanja pravočasne celotne oddaje lesa, ki pa v resnici ni nič manj važna kot oddaja n. pr. mršavec ali govejih repov, za katere se pidi po terenu večkrat cel trop odkupovalcev.

danes tudi ne bo. Pesniki gledajo pač s svojimi očmi. Bo pa lep, in to je dovolj. Že sedaj, ko je tlakovana cesta, preblejen rotovž in nekaj hiš, se je trg kar nekako zjasnil. Mestni ljudski odbor je stvar zagrabil tako resno in vneto, da so Novomeščani kar presenečeni; želijo samo: le tako, le tako naprej! Saj so težave, toda prav težave dajo končanemu delu najlepši kras. Samo cesta čez trg je »pozrla« čez dvesto tisoč kock. Razporejene v eni vrsti bi segle do Kostanjevice! Pa kanalizacija in vodovodne cevi! Vso pohvalo MLO, številnim prostovoljcem iz ustanov in privatnih vrst (koliko truda so nesebično in navdušeno irtvovali) in še »Pionirju«. Lepo Novo mesto jim bo dostojna nagrada. Hiše na trgu so nekatere že prenovljene, druge se prenavljajo ali čakajo na vrsto. Trg je pa seveda le začetek, prva etapa tlakovanja in obnavljanja.

Most v Ravog log! Koliko so hrepeneli po njem mlade novomeške matere pa vsi, ki ljubijo sprehode in naš lepi naravni park, ki nam ga marsikatero mesto zavida. Novi, trdno zgrajeni leseni most že pelje čez Krko. Mosto se upravičeno postavi z njim.

Pa Svět za olepsavo mesta! V kratkem času je pokazal toliko življenja in uspehov, da se morajo vsi drugi sveti pri MLO skesano potrkati na prsi. Njegova zaslug je, da bo Novo mesto dobilo čiste ulice, parke in sprehajališča, kratka, da bo postalo čisto in zalo mesto, po čemer je nekoč slovelo daleč po Sloveniji. Pod njegovim vodstvom se bo v najkrajšem času začelo graditi moderno kopališče ob Krki in športni stadion na Loki.

Res ima Novo mesto še nekaj hudo bolečih ran, med njimi Kobetovo hišo na

Ruševine Kobetove hiše mestu šest let po končani vojni ne delajo časti

trgu in Križatijo, toda že vse sedanje delo za obnovo in prenovitev Novega mesta nam priča, kako uspešno in širokopotezno se v novi socialistični družbi dela tudi v takem »zalednem mestu«, če pograbijo stvar zavedni, gibčni in prizadevni ljudje, ki znajo vrhu tega odbreniti še vsakovrstne žive ali pa druge materialne zapreke.

Prištevajo k novi podobi Novega mesta še prve začetke obnavljanja zasebnih hiš v Vrhovecju in drugih ulicah, nove mostnice čez Kandijski most, nove zaščitne zidove v Gerdeševcih, na Ljubljanski cesti, pred Zdravstvenim domom in pod., pa novo stanovanjsko hišo med Pučjem in Globevnikom, gradnja večje in moderne klavnice, pa še to in ono novost s področja komunalnih in prometnih vprašanj mesta (da navedemo na primer samo še podaljšano in razširjeno Pučjevo ulico za Krko itd.), pa bo slika obnavljajočega se mesta res razveseljiva — in marsikaj obetajoča!

ZADRUŽNI DOM V STRAŽI JE ODPRT

V nedeljo 5. avgusta se je zbrala v Straži množica ljudstva iz bližnjih in oddaljenih krajev k pomembnemu prazniku. Popoldne ob treh je predsednik Krajevnega ljudskega odbora Ivan Pušelj pozdravil zbrane goste in prijatelje Strazčanov, nakar je predsednik Zadrúžnega sklada Franc Aš govoril o pomenu zadrúžnih domov za razvoj zadrúžništva in napredek naše vasi. — Po govoru predsednika okrajnega Sveta za kulturo in prosveto Ivana Grašiča, ki je podčrtal pomen in obseg ljudskoprosvetnega dela v novem zadrúžnem domu, so člani mladinskega aktiv pripravili gledalcem lep spored, ki je vsem

Petinsedemdeset let v službi ljudstva

75 let društvenega življenja je pomembna obletnica. Novomeško gasilsko društvo jo je nudse slovesno praznovalo preteklo soboto in nedeljo. Tricetlet stolletja požrtvovalnega dela za korist bližnjega in skupnosti je za delavnim društvom, ki spada med najstarejša na Dolenjskem. Pomembnim praktičnim uspehom v reševanju ljudskega premoženja je pripisalo novomeško gasilsko društvo v preteklosti tudi velike uspehe v nacionalni borbi s novomeškim nemškutarstvom, saj je že zgodaj zahtevalo in doseglo v društvu slovensko poveljevanje.

Že v soboto zvečer so se gasilci, z njimi pa številni obiskovalci, predstavniki oblasti in organizacij ter povabljeni gostje na slavnosti akademiji v Domu ljudske prosvete spomnili prehojene poti in uspehov društva v preteklih 75 letih. Pester spored, sodelovanje orkestra in pevcev SKUD »Dusan Jereb«, zbornice recitacije, spominski govor predsednika društva tov. Rika Cigoja in nastop malega gasilčka, vse to je predstavljalo ugodno vrsto proslav. V nedeljo zjutraj se je ob 9. uri začelo javno gasilsko zborovanje na Glavnem trgu. Na častni tribuni so se zbrali predstavniki ljudske oblasti, Partije, organizacij in vodilni funkcionarji gasilstva. Zborovanje je začel tov. Cigoj, za njim pa sta govorila o jubileju društva predsednik Okr. gasilske zveze Ljane Mirtič in inšpektor Gasilske zveze LRS Rozman. Zborovanje je pozdravil nato še predsednik MLO Jote Udovič, za njim pa tudi org. sekretar OK KPS Jože Plavec. Sledil je mimohod gasilskih čet okraja, v katerem je sodelovalo nekaj nad 400 gasilcev v krogih. V zanihih šolskih in hitrostnih vajah, ki so bile kmalu po nastopu na Loki, so se nato pomerile posamezne gasilske čete. V šolskih vajah je zmogala železničarska gasilska četa v hitrostnih pa hitra desetica Šmihelčanov. — Po vajah, ki jih je gledalo večje število meščanov, je bila slavnostna seja v dvorani MLO, kjer sta bili sprejeti dve pozdravni resoluciji, že prej pa je bilo razdeljenih nekaj diplom najstarejšim sodelavcem gasilskega društva, izmed katerih so prisostvovali mimohodu na tribuni 80-letni Ivan Lumpert, Ivan Ferlič in Tone Petrič.

Zvečer je bila dobro obiskana gasilska veselica na Loki. Presenečenje je občutil vsak gasilec, ki ga je v železničarsko gasilsko četo organiziral tov. Stane Zupantič.

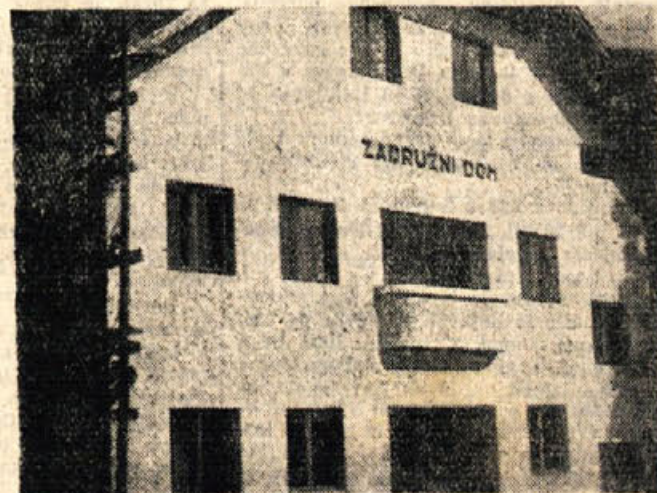
Gasilsko društvo Novo mesto stopa v novo obdobje svojega plodnega delovanja s polno zavestjo, da je vedno pripravljeno »Na pomoč!«

Lep jubilej metliških gasilcev

Prostovoljno gasilsko društvo v Metliki je ano naistarejših v Sloveniji. V nedeljo, 5. avgusta je slovesno praznovalo osemdesetletnico ustanovitve društva z veliko pridelitvijo. Že na predvečer je bila svečana akademija v Domu ljudske prosvete s povorko skozi mesto, v nedeljo dopoldne pa slavnostna seja pred Metliskim ljudskim odborom. Popoldne ob 14. uri je bila velika gasilska vaja dvajsetih čet iz okolice, v kateri so se najbolj izkazali Draščičani s svojimi dve ma četama, potem četa iz Lovčice in Suhorja. Pohvalo si je zaslužila tudi metliška pionirska četa. Po končani vaji so šli vsi sodelujoči gasilci v povorki na veselilni prostor, kjer je bila prava zabava z bogatimi srečlovom.

Na slavnosti seji, katere so se udeležili vsi aktivni in častni člani društva, zastopniki okrajne in republiške Gasilske zveze, člani Okrajnega in Mestnega komiteja KPS ter predstavniki ljudske oblasti, je štab četa podelil javno priznanje najbolj zaslužnim gasilcem. 81-letni Anton Zevnik in 69-letni Anton Rus sta prejela lepi diplomi za 45-letno zvesto sodelovanje pri gasilstvu. Priznanje za enako dolgo dobo pri gasilstvu sta prejela tudi zastavonoša Anton Stipančič in Vilko Kiflar. Za 35-letno sodelovanje je dobilo priznanje osem članov, za 30-letno pet članov, in za 25-letno šest članov. Poleg teh je bilo predlaganih v odlikovanje še pet drugih. Javno pohvalo je prejela 25-članska pionirska četa za strumno in dobro izvedene vaje ter posnemanja vredno disciplino.

Zastopnik republiške Gasilske zveze je poklonil društvu ob visokem jubileju nazgradno 18.000 din. Odrpta je bila tudi razstava dokumentov o razvoju gasilskega društva v Metliki, ki so jo organizirali člani Muzijskega društva. Nekaj odlomkov iz kronike metliškega gasilskega društva bomo v kratkem objavili.

Čelna stran zadrúžnega doma v Straži

ugajal. — Po otvoritvi so si ljudje ogledali zadrúžni dom, nato pa se je razvila prišrna zabava.

Z nasiljem se je hotel odtegniti obvezni oddaji

Anton Zagorc, posestnik v Dolnji Prekopi št. 8 pri St. Jerneju, je letos v začetku leta dobil odločbo o obvezni oddaji dveh mršavih prašic. Odločba je bila z ozirom na velikost njegovega posestva primerna. V juniju je dobil Zagorc novo odločbo, s katero mu je bila obvezna oddaja znizana na enega mršavca, hkrati pa postavljen rok, da mora oddati prašica do konca junija. Zagorc, ki se ni pritožil ne na prvo in ne na drugo odločbo, pa ni pokazal najmanjše volje, da bi bil izpolnil malenkostno oddajo, dasiravno je imel konec junija v hlevu dve stari svinji in dva mršavca. Čeprav so mnogi manjši kmetje od Zagorca v njegovi okolici obvezni oddajam mršavev pravočasno zadostili, se Zagorc za svojo dolžnost do skupnosti ni zmenil. Sam je torej zakrivil dejstvo, da so ga 18. julija obiskali odkupovalci okrajnega podjetja ter hoteli opraviti administrativno izvršbo dolžnega prašica.

Zagorc pa je odkupovalcem to s silo preprečil. Odkupovalca invalida Petra Hercoga in Jožeta Vidica je pred hlevom suval z rokami in nogami, pri čemer je udaril Hercoga z vso silo v prsa, da se je ta opotekel nazaj. S silo je torej preprečil uradnim osebam njihovo delo in z njimi grdo ravnal, dasiravno sta ga odkupovalca mirno opozorila, naj izvrši svojo dolžnost. Na to ga je opozoril tudi poverjenik za državne nabave, ki je bil v Prekopi, vendar Zagorc ni hotel nič slišati. Na pomoč sta mu prišli še žena in njena sestra, ki sta zmerjali vse tri odkupovalce. Zagorc pa je poleg tega še očital Hercogu njegovo invalidstvo. Odkupovalci so nato odšli od nasilnega kmeta, Zagorc pa je pohitel za njimi in jim prilekel sam okrog 20 kg težkega prašica. Na kraju dogodka se je seveda zbralo precej ljudi, ki so nato posnemali nasilnega Zagorca s tem, da so se umaknili pred izterjevalci zaostankov neoddanih količin mesa. Obtoženec vzklikal je torej med vaščani slabo vplival na potek odkupa. Prekopa in Ostrog ne moreta za-

man kot kraja najtrdovatnejših posameznikov, ki se za obvezne oddaje sploh ne zmenijo.

Zagorc, ki je s silo nastopal proti uradnim osebam in ki neupravičeno ni zadostil obvezni oddaji enega mršavca, kar bi lahko storil z ozirom na gospodarsko moč svojega posestva in kar je bil dolžan oddati na podlagi odločbe, svoje-ga cilja seveda ni dosegel. Okrajno sodišče v Novem mestu ga je 2. avgusta obsodilo zaradi kaznivga dejanja proti javnemu redu in pravnemu prometu ter zaradi dejanja proti narodnemu gospodarstvu na 8 mesecev zapora in 3000 din kazni.

Kam pripelje nasilje posameznika, ki se vedno noče razumeti potrebo po obveznih oddajah nekaterih pridelkov in živil, je Zagorčev primer prekopski okolici znova dokazal. Ni prvi, da so posamezniki iz Prekope in njene okolice morali biti kaznovani zaradi neupoštevanja izdanih odločb in kršenja zakonov. Zavračanje odkupov gre v škodo prebivalstva, ki je navezano na zagotovljeno prehrano, zato pri izterjevanju zaostankov — še bolj pa pri novih odkupih žita in ostalih pridelkov, ki so še ostali v obvezni oddaji — ne bo popuščanja.

Ali za Kočevsko res ni kisle vode?

V teh vročih dneh si popotni človek zaželi hladilne pijače. Nehote ga zanese korak v gostilno, da bi si naročil kozarec vina s kislo vodo. Toda glej, kisle vode ni! Greš naprej in se lahko ustaviš v katerikoli gostilni po celi Ribiški dolini, kisle vode ne dobiš nikjer. Popolnoma drugačna pa je slika v sosednjem grosupeljskem ali novomeškem okraju! Tam ima skoraj sleherna gostilna tudi kislo vodo.

Kje tiči krivda, da je ravno kočevski okraj — tudi v samem Kočevju kisle vode dostikrat nimajo — brez mineralne vode? Meročajni krogi, zganiti se!

O Žužemberku in Žužemberčanih

Žužemberk — stare bukke ga ponekod imenujejo Zožen breg — je naravno gospodarsko, kulturno in politično središče Suhe krajine. V letih NOB je imel s svojo lego in okolico važen strateški pomen. Ni čuda, da je bil zato Žužemberk vsa leta med vojno prizorišče neprestane borbe med okupatorjem in njegovimi domačimi hlapci na eni in med edincami narodnoosvobodilne vojske na drugi strani.

Kako izgleda Žužemberk šest let po osvoboditvi? Posledice vojne in neshetih spopadov s sovražniki ljudstva se vidijo v trgu še na vsakem koraku. Nad

Žužemberki grad pred vojno

trgom pri Zafari štrli v zrak ožgano in preluknjano zidovje nekdanje cerkve in poznejšega bunkerja, okoli katerega je bilo prelite veliko bratske krvi. Kakor okostje grozne pošasti izgleda na hribu, ki se je oblekla v sveto oblačilo in se vzgneznila nad trgom, da bi prodala ali uničevala lastni narod, pa ji je legendarni junak iz ljudstva odsek-

glavo in pokazal vsemu ljudstvu njeno drobovino... V trgu samem je obnovljenih že precej zgradb, vendar je še več neobnovljenih. Med najlepšimi stavbami je vsekakor osnovna šola, v kateri je zdaj tudi nižja gimnazija. Lep je zdravstveni dom, v katerem prav te dni urejajo protituberkulozni dispanzer. Že tretje leto gradijo delavni žužemberčani velik zadrugi dom, ki meri v temeljih 40 x 19 metrov. Vse kaže, da bo do jeseni velika enonadstropna stavba pod streho, prvi trakt pa že izročen svojim namenu. KLO ima precej svojih podjetij: mizarstvo, čevljarstvo, galan-

trebni višini. Po sposobnosti tržanov bi lahko nudila ljudska prosveta kraju in širši okolici veliko več. Učiteljica Lina Ljubljane, dasiravno žužemberčani tega pravo gotovo ni na mestu in bi se krajevni činitelji morali z vsemi silami boriti za to, da se jim kino aparaturna vrne. Pogojev za ljudsko prosveto in politično delo množičnih organizacij v kraju ne manjka. In vendar v Žužemberku ni vse v redu! V skoraj vseh organizacijah in ustanovah manjka odločne, trdne vodstva, manjka močne roke, ki bi znala podrediti osebne interese posameznikov koristim skupnosti!

V Žužemberku je dovolj starih borcev, ki so ali preobloženi z delom ali pa so se potegnili v skrito, zasebno življenje. Nihče ne more trditi — tudi krajevni dopisnik Dolenjskega lista ne! — da sedanji Krajevni ljudski odbor v trgu ne dela. Odbor si veliko prizadeva, toda pravih uspehov vendarle nima. Kaj je potrebno za razvoj žužemberka? Odločno lahko zapišemo tole:

več složenosti med vodilnimi ljudmi KLO in krajevnih podjetij, več povezanosti med vodstvi množičnih organizacij in gospodarstveniki kraja. Drobne osebne razprtije posameznikov so razdiralna sila, ki grozi zavreti uspešen razvoj trga. Na skupnih sestankih naj bi se vodilni tovariši v Žužemberku večkrat pogovorili o svojih težavah in nato mimo drobnih in velikih težav, ki jih ne manjka nikjer, pa tudi v Žužemberku ne, šli skupno na delo, ki so jim ga zaupali volivci in člani vseh organizacij. Metanje polen pod noge in obošanje drobnjaci na veliki zvon pa ne bo koristilo nikomur.

Taka je slika stanja v Žužemberku. Več živahnosti morajo pokazati seveda tudi volivci sami, saj KLO brez njihove pomoči ne bo mogel uspešno opravljati zaupanih nalog. Sveti državljano! do sled je niso pokazali posebne delavnosti.

Krajevni dopisnik iz Žužemberka je doslej res premalo pisal o uspehih, ki so bili v kraju doseženi. Poročilo »Kdo je kriv«, ki je prišlo v svet o poginulem prašicu na krajevni ekonomiji, radi pravičnega na željo KLO, da je po uradni ugotovitvi prašice poginil zaradi nagle rdečice, zavarovan pri DOZ pa ni mogel biti, ker DOZ žival do 4 mesecev starosti ne zavaruje. Tudi Kmetijska zadruga, od katere smo prejeli daljši dopis z obrazložitvijo večih že načelih vprašanj, ima prav, ko trdi, da ima vsaka palica dva konca in da udarjanje zvona le po eni strani ni najbolj prijetna zadeva. Krajevni dopisnik bo odšel gledat razvoj žužemberka prav gotovo v obeh letih — postavimo v dobru in slabi, — ne bo pa se zadrževal samo na napakah, ki jih je kot član Ljudske inspekcije zasledil. Marsikaj bo treba rešiti doma v tovariškem pogovoru, šele nato pa si pomagati tudi z objavo v tisku, ako drugače zadeva ne bo urejena. Zaradi motorja zadrugne mlaticine je dopisnik sicer pravočasno preklical svoj dopis, zaradi dejstva pa, da se list tiska v Ljubljani, vesti ni bilo več mogoče popraviti. Drži pa tudi, da je KLO po objavi kritikah marsikatero slabost svojega dela že popravil.

Članek zaključujemo z željo, da bi žužemberčani v še večji meri in s še vidnejšimi uspehi skrbeli tudi odsele za to, da bo postal njihov zaslužni trg resnično politično, kulturno in gospodarsko središče Suhe krajine. Za dosedajšega pomembnega cilja ima v resnici vse pogoje.

Tekstilna tovarna znova presešla postavljene naloge

V juliju je delovni kolektiv tekstilne tovarne v Novem mestu znova znatno presegl svoje naloge. Osnovni plan je bil izpolnjen s 114,4 %, operativni plan pa s 103 %. Vstevši pomožno osebje je bil julijski plan izpolnjen po vrednosti s 110,4 % — Med posameznimi oddelki je najboljša predilnica, ki je preseгла mesečno nalogo po količini za 30 %, po vrednosti pa za 26 %.

Zdrave matere in otroci, naša bodočnost

Socialistična Jugoslavija skrbi za zdravje svojih delovnih ljudi, predvsem pa posveča vso pozornost zaščiti matere in otroka. Pri nas je zaščitni otrok že pri materi, ko se iz dveh drobnih celic v njenem telesu ustvari čudovit plod — vroč, rdečeličen, zalit, zdrav debelusček. Potem traja zaščita dalje, dokler ne prične otroček z boječim srčkom sam koracati v svet. Zaščita pa sega še naprej: otrok začne hoditi v šolo in dokler ne postane za življenje sposoben, dokler ga ne usposobimo za poklic, uživa zaščito države.

Zaščita matere in otroka dela neprestano, tih, marljivo in požrvalno. Poslušajte malo Majdka, ki je prihitela vsa spehana k sosedovim.

»Joj tetka, tetka, koliko novega vam moram povedati! Kaj vse sem danes videla in slišala! Veste tetka, z mamico sva šli danes v zdravstveni dom. Našega Janezka sva nesli pokazati. Ne veste, kako sem se bala zanj! Mislila sem, da so tam hudobni ljudje, ki mi ga bodo vzeli, pa ga niso.

V čakalnici je bilo vse polno otrok in mamice. Tudi druge mamice so imele povite otročke v naročju in so čakale, da jih sestra pokliče. Bile so tam tudi druge punčke in fantki, že malo večji od mene, pa tudi manjši. Kako so se nekateri drli in jokali, kako so se bali, da bodo morali odpreti usta in reči tisti grdi »a«. Jaz mislim, da ne more biti to tako hudo, kaj pravite tetka? Vmes so bile tudi take mamice, ki še niso imele otroka in so se prišle vpisati, da ga potem lahko dobijo. Sestra, ki je vpisovala otroke na modre in bele listke, je neki mamici rekla, da bo morala tudi v bulatorij.

»Kakšen bulatorij — laboratorij vendar, jo je popravila tetka.

»Da, da, tam je rekla, da si bo dala pregledati kri. Kako se pa pregleduje kri in zakaj?«

»Zato, Majdka, da bo zdrava, da ne bi okužila svojega malčka, zato si da prej

pregledati kri. Iz roke ji iztisnejo nekaj kapljic krvi, ki jo potem pregledajo. To je vse in ni nič hudo.

»Potem si je pa tudi moja mamica dala pregledati kri, preden je dobila mene in našega Janezka?«

»Seveda, tudi. No, in kaj si še videla v zdravstvenem domu, Majdka, kaj je bilo z vašim Janezkom?«

»Saj res, kmalu bi vam pozabila povedati! Zdravnica je bila zelo prijazna. Mene je potrepljala po glavi, nato pa sta z mamico gledali Janezka. Rekla je, da je zdrav. Z leseno palčko mu je pogledala tudi v grlo. Janezek se je grdo držal, jokal pa ni. Položili so ga na tehtnico in ga tehtali. Imel je tri in pol kilograma, meril pa je 52 centimetrom. Naročili so, da ga peljeva z mamico vsak dan na sprehod, da ga je treba kopati in da mora mama jesti tudi solato in sadje. Rekl so, naj se oglasimo spet čez tri tedne.

»Ali ti je bilo všeč, Majdka?«

»O, da! Posebno mi je bilo všeč to, da so bili vsi v dolgih belih oblekah, da imajo vse belo preplekano in da se vse tako svetli.«

To je samo slička iz Posvetovalnice za matere in otroke. Kaj šele bi vedela Majdka povedati, če bi prišla v otroški dispanzer, kjer pregledujejo bolne otroke, dojenčke in predšolsko mladino! In šolska poliklinika! Tam pregledujejo učence, jih merijo, tehtajo, pregledujejo njih grlo, zobe, srce, hrbtenico, noge, oči itd. Če zdravnik vidi, da ima otrok poskodovano zobovje, ga pošlje k specialisti za zobe. Za ostala obolenja učencev, kjer so potrebni specialni pregledi, pa pošlje otroke v Ljubljano k specialistu za ušesa, nos, grlo in za oči. Vsi učenci so pregledani na rentgenu. V šolski polikliniki se vsi učenci zdravijo brezplačno.

Stalno zdravstveno nadzorstvo je nad internati in počitniškimi kolonijami. V dispanzerju pregledujejo tudi otroke iz do-

ma igre in dela, katerih mamice so vse dni zaposlene in lahko pustijo svoje malčke brez skrbi pod dobrim nadzorstvom vzgojitelje. Danes lahko pošljejo starši svoje otroke kamor koli, povsod bodo našli dobro oskrbo in zdravstveno zaščito. Tudi bolnišnice se naše mamice zelo rade poslužujejo, saj jo imajo tiste, ki pričakujejo otroka, zastoj. Nujno pa nam je še potreben Materinski dom, kjer bi bodoče mamice pričakovale otročka in jim ne bi bilo treba čakati v skrbeh in bolečinah v kaki oddaljeni vasi do zadnjega trenutka. V Materinskem domu pa bi hkrati lahko imele tudi praktičen tečaj o negi in pravilni prehrani dojenčka ter tako vsaj malo razbremenile prenapolnjeno bolnišnico. Danes je tudi bolnišnic odprta vsem bolnim otrokom do tretjega leta zastoj.

Nova pridobitev za matere, ki potujejo, je čakalnica za matere in otroke na postaji v Novem mestu, ki je okusno in higiensko urejena, za kar gre posebna zahvala organizaciji AFŽ v Braljinu.

Najširšo mrežo pri zaščiti matere in otroka pa sestavljajo medicinske sestre, babice in otroške obiskovalke. Te opravljajo pravo pionirsko delo po vaseh, posebno pod Gorjanci, v Suhi krajini in vinorodnih hribovitih krajih, kjer še prevladujejo vraže starih mater in prababic. Veliko bi lahko o tem povedale naše medicinske sestre in babice. Posledica tega vraže je slaba odpornost otroka proti boleznim in hitrejša možnost okužitve ter še vedno velika umrljivost dojenčkov v dolenjskih okrajih.

Zaščita matere in otroka ne bi bila popolna, če ne omenimo še živilskega laboratorija, ki budno pazi na kakovost mleka v mlekarini in na živila v trgovinah in na trgih. Krog ustanov in zavodov, ki skrbijo za zdravje mladega rodu in za zaščito mater in otrok, je širok. Spremljajo ga hvaležnost, pozornost in zaupanje ljudstva, ki ve, da je le zdrav rod narodova bodočnost. M. B.

FRANČEK SAJE:

Kako so dolenjski farouži ustanavljali svojo belo vojsko

(Odlomek iz knjige Belogardizem)

Ne hoditi oborožen v vasi, ne zapuščati tabora, poveljavanje slovensko, tabor menjavati, disciplina, natančna poročila, stanje moštva, pušk, revolverjev, streljane, nabojev. Taborišče je bilo povezano s kapetanom Jankom Debeljakom v Novem mestu, z domačimi in ljubljanskimi voditelji narodnega izdajstva:

»...Kastelle pod psevdomim Lado Kalin je na zaslišanju dal sledeče podatke:

Imel je zvezo z županom Pevcem iz Vida pri Stični, Krošjem (Benko), Kongresni trg, dopisna trgovska šola, Ljubljana, Lajovitec (Dušanom — op. S. F.), s sinom tovarnarja iz Šiške. Vsa potrebna navodila je dobival od Pevca pa tudi materialno pomoč v znesku 3000 lir s pripombo, da ne varčujeva z denarjem... Eden izmed organizatorjev logora na Primskovem je pater Ciril (Petelin — op. S. F.) iz Stične, Pevc in njegov tajiški (obč. tajnik I. Mlečnik — op. S. F.) ta organizatorja bele garde za ta okraj. Časvete je dobival tudi pri Lajovcu. «

Volk, Ludvigar in Kastelle so osnovali taborišče sredi maja. Do začetka junija so zbrali le okrog desete zarotnikov, čeprav so v svoje bojne vrste vtrajno vabili in pozivali fante. Kastelle-Kalin je nekemu svojemu somišljeniku pisal:

»Dragi! Ja, kaj za vraga pa delajo naši pobje, da jih ni. Kaj res hočejo priti v laške logorje polento gledat in zrak jest. Ne vem, zakaj so tako navilni, da ne vidijo nevarnosti, ki jim preti. Ko bodo enkrat že v laških ali partizanskih rokah, bo pa prepozno. Tukaj jih čakamo, njih pa ni od nikoder... «

Če izveste kje za kako orožje ali municijo, nam to takoj javite. Enkrat v kratkem itak nameravamo narediti pohod v našo deželo in izsiliti orožje od tistih partizanskih hlapcev, ki so ga pokazali ob priliki sabotaže na žel. progi. Polzvedite tudi, kaj imajo kakde keke, ceitne ali kak drug vojaški material... «

S tem pismom Kastelle ni samo razkril težave z rekrutacijo belogardističnega moštva, ampak je tudi priznal, da se hočejo tudi četniki na Primskovem boriti proti partizanskim hlapcem. V drugem pismu, ki ni ohranjeno

6 v originalu, ampak le v kratkem izvlečku na koncu Kastellečevega zasljanja, Kastelle zatrjuje, da je Osvobodilna fronta navlna, ker je njega postavila za komisarja in ker se partizani že spuščamo v resne spopade z okupatorji, a da bomo hitro zlomljeni. Potem se bodo hitro pojavili oni (bela garda) in poželi našo zeteve. «

Čeprav je Kastelle-Kalin svojim prijateljem obljubljal snarediti pohod v našo deželo, se s svojo desetotico ni upal niti premakniti v Suho krajino, kar bi po ukazu moral storiti. Zavedajoč se svoje slabosti, so se beli zarotniki na Primskovem le plaho skrivali pred partizani.

»Kastelle... izpoveduje, da mu je bilo ukazano oditi v logor Dobro polje. Za logor zve pri kaplanu Lavrihu v Dobrem polju pri Velikih Laščah. Tja ni odšel, ker se je zbal partizanskih akcij in pa po nasvetu Benka (prof. Krošja — op. S. F.) in Pevca. Naslov logorja je »Soča... «

Po njegovih izpovedi se nahajajo njihovi logorji: Primskovo, Dobro polje, Gorjanci in neke pri Novem mestu... Imena Tomažič (-Cigo, op. S. F.), Koritnik (poročnik Kranjc — op. S. F.) in Vasiljevič lahko dajo zvezo za logor... «

Naš komandant je Volk Stane iz Litije (elgar legitimacije prilagamo), pomočnik mu je Ludvigar Mitutin iz Litije... Zaslobne glede hrane in druge stva... pri Starcu, Strmcu in šmetu iz... Pri Starcu so dobili mitraljez.

Volk in Ludvigar sta stanovala pri Mežnarčku na Poljanah... «

Po naročilu Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 2. junija 1942 je 3. četa II. bataljona II. grupe odredov 6. junija 1942 odkrila belogardistično taborišče na Primskovem in ga napadla. Ujela je študenta Kastelca iz Sada, a ostale logornike razpršila. Partizani so zaplenili devet pušk, dva puškometraljeza in precej streliva. Tako je bilo razbito zarotniško gnezdo na Primskovem. Volk in Ludvigar sta šele 20. avgusta ponovno stopila v belo gardo.

Z vsemi temi neuspehi se je izjalovila velikopotezna zamisel belogardističnih in mihalovičevskih voditeljev, da bi v Suhi krajini uničili partizanstvo in tam osnovali trdno oporišče svojega oboroženega odreda. Po tej polomiji tudi Kranjčeva četniška skupina, ki je prišla iz Dobrunj, ni imela kaj iskati v Suhi krajini, če se je še hotela ohraniti pri življenju. Zato se je mimo Žužemberka pretihotapila pod Gorjance, da bi z zvijačo reševala prav tako propadlo belogardistično stvar v novomeški okolici.

Novo mesto je bilo med okupacijo središče belogardističnega in mihalovičevskega terenskega organizacijskega vodstva, ki je svoje niti razpredala po vsej Dolenjski do Grosuplja, Ribnice in Kočevja ter po vsej Beli krajini. Kaplan Nande Babnik je konec oktobra 1942 v svojem poročilu, ki ga je odnesel v Vatikan, dokaj točno zapisal:

»Del katoličanov je takoj sprevidel

komunistično taktiko, večji del naroda pa so komunisti s spretno propagando... pridobili zase... S strahom smo opazovali, kam bo to vodilo... Sredi meseca maja (1942) so imeli partizani v rokah že skoro tri četrtine Ljubljanske pokrajine... «

V tistih težkih dneh... kot že tulkokrat v zgodovini, je bil slovenski duhovnik tisti, ki je stopil na čelo ljudstva, da ga reši pogina... «

Že takrat, meseca maja, je bilo v gozdovih mnogo katoliških mož in fantov... Zdržili so se v čete, da se bodo skupno borili. To so prvi početki organizirane borbe proti komunizmu... «

Središče protikomunistične borbe za Dolenjsko in Belo krajino je v Novem mestu oziroma v Šmihelu... «

V začetku 1942. leta se je po navodilih iz Ljubljane osnoval v Novem mestu belogardistični forum. Njegov predsednik je bil Karel Jordan, komisar občine St. Jerneje, ostali člani pa: kanonik Fran Keč-Branko, profesor verouka, organizator katoliške akcije in Slovenske legije, dr. Zdravko Kalan, odvetnik in klerikalni politični tekmeč advokata Demetrija Vebleta, dr. Miha Bendlic, poslan iz Ljubljane v pomoč beli organizaciji v Novem mestu, akademik Ivan Mihevc, stražar, kaplan Nande Babnik, ki je vodil belogardistično propagando in organizacijo po vsej Dolenjski in Beli krajini, ter drugi klerikalni veljaki.

« Iz arhiva kaplana Nandeta Babnika. Nedatirano poročilo je ohranjeno v slovenski in italijanski prevodu. Nastalo je konec oktobra 1942, preden je Babnik s škofom dr. Božmanom odpotoval v Rim.

«2 Belženica Kastelca-Kalina, zaplenjena ob njegovi aretaciji 6. junija 1942, najdena v arhivu II. grupe, sedaj v Muzeju nar. osvoboditve v Ljubljani.

«3 II. grupa odredov partizanskih čet, Stab grupe, št. 501, Svobodno ozemlje, dne 16. 6. 1942. Poročilo o zadevi Kastelca Antona. Šef obveščevalne službe za II. grupo: Mišek.

«4 Notes Kastelca-Kalina.

«5 Kot opomba pod 42.

«6 Prav tam.

«7 Prav tam.

'Hudičeva zel' ali 'božja travca'?

(PET MINUT ZA TOBAKARJE)

»Tiste dni je pa prišlo nad tobakarje žalost in veselje... sem začel oni dan globokomiselno premišljevanje o čudežnem zelišču, ki miri živce, daje prijetno uživanje in prazni žep... Veselje, ker je tobaka dobili povsod, žalost, ker je tako drag in tudi kvalitativno... hm. No, podražitev lajšajo, kolikor toliko, boni, izboljšanje imajo menda pa tobačne tovarne v načrtu. Da bi le bilo res!... Tobakarske nadloge pa kar splashnijo, če pomislimo na krize in težave, ki so včasih spremljale tobakarje, pa tudi tobak sam, prej kot je dobil po Evropi domovinsko pravico.

Kako je Novo mesto 1803 kaznovalo »lehkomišljene ljudi«

Castiljiva Vrhovčeva Zgodovina Novega mesta pove, kako so mestni očetje grdo prišli tobakarje. 1803. leta so namreč razobesili tale ginitiv in pretrstljiv razglas:

»Opazuje se, da je postalo kadenje tobaka v tem mestu na javnih prostorih, med hišami in trgih, že prav nekakošna zabava. Zato bodo mestni stražniki vzeli vsacemu, bodi katerega stanu ali dostojanstva koli, ko ga bodo prvi zasledili, pipo (cigar takrat še niso kadili), drugič pak ga bodo odpeljali v ječo, kajti lehkomišljen človek ne zasluži nobenega priznanja.«

Da so tobakarji navzlic taki hudi groznji veselo kadili naprej, pričča Stoletna prakica iz 1860, ki sicer več ne grozi s kaznijo, pač pa hoče odvdati kadilce z moralno pridigo. O kadilcih ima tudi tele »slaskave« besede:

»Tobakarju se vse usta in gerlo od dima vkače, de so ko dimnik vkažene in prežgane videti, zato pak tudi iz njega smerdi ko kuga... Posebno škodljiv je tabak za mlade smerkove, katerih se takorekoč še mleko na žnabljih derži, pa imajo že fajfo ali smodko v zobeh«. Zlomka, kot dandanes, le da vlečejo namesto fajfe ali smodke cigareto in da jih v tem posnemajo še mlečnozobe »frče-feče«...

S pipo pod sekiro

Tobak, ali učeno »Nicotiana tabacum«, razsaja po Evropi že dobrih 400 let. Kol krompir, toda še pred krompirjem, smo ga dobili iz Amerike, ki je njegova rodna domovina, okrog 1559. V starih grobovih po Mehiki in vseh Zedinjenih državah so našli številne, lepo izrezljane pipe, kar priča, da so nekdanji prebivalci Amerike kadili že v prastarih časih. Leta 1492 je našel Kolumb na otoku Kubi Indijance, ki so kadili to zelišče zvito v trobljo (kot dandanes cigare). Stari Mehikanci so kadili in njuhali na debelo, seveda samo moški, ženskam je bilo prepovedano. »Tabako« so rekli le pipi, skozi katero so vlačili vase dim, zelišče samo so pa imenovali z različnimi drugimi imeni. Bili so prepričani, da je tobak dal ljudem sam veliki Dub — Manito.

V Evropi je prvi zasledil tobak franc. poslanik Nicot (odtod »nikotin«; Arabci so ga imenovali »dohans«, ime so prevzeli tudi Srbi; duhan). Evropejci so ga sprva sadili za zdravilo in mu pripisovali vse-mogoče zdravilne lastnosti. Prvi so ga začeli kaditi v Angliji, in sicer mornarji

Kulturno delo ribniških študentov

Ribniški študentje, ki študirajo na univerzi in srednjih šolah, so pred kratkim pričeli s kulturnim delom v domačem kraju. 29. julija so v mladinskem domu v Ribnici uprizorili komedijo »To smo tiče«, ki si jo je ogledalo ljudstvo iz vseh bližnjih krajev. Igra je bila zaigrana tako moštrosko, da so se gledalci ne-hote vpraševali: »Kje pa so bili igralci do danes?« Vloge so igralci nastudirali zelo dobro, razen tega pa so tudi vse kulise izdelali sami. Komedija obsega osem scen in so bile za vsako potrebne drugačne kulise, zato je razumljivo, da so imeli veliko dela.

Študentje bodo s to igro nastopili še na vseh večjih odrih v okolici Ribnice. K.

(1583). Kajenje se je širilo »kot kuga«. Sira Raleigha so zaradi neke zarote obsodili na smrt. K smrtni kazni pa ni pripomoglo sodelovanje v zaroti, ampak tudi njegova pipa, ki so mu jo sodniki šteli v hudo pregreho. Možak je bil strasten pipar; s pipo je šel tudi na morišče, da mu olajša zadnje trenutke. Že leta 1631 pa so začele kaditi tudi ženske, kot poroča Stow. Proti kajenju je vstala cerkev in država. Angleški kralj Jakob I. je leta 1604 ostro prepovedal kajenje. Navadna ljudi, ki so kadili ali njuhali, je dal preteptati, plemiče je pa boste in ostržene spodil iz Londona. Toda vse ni nič pomagalo, tobakarji so rasli ko gobe po dežju in že leta 1629 je Thorius napisal pesnitev »Himna tobaku«. Kmalu se je kajenje razširilo po vsej Evropi in prešlo na Vzhod v Azijo in dalje. Turški sultan Murat je leta 1605 predpisal za kadilce smrtno kazen, v Rusiji so jim rezali nosove, papeži so kadilce kratkoma iz-ohabili iz Cerkev (kar so gotovo še naj-lahže prenesli). Toda kot zmerom je proti ozkorsčnim moralistom nazadnje zmagala materialna plat. Države so sprevidele, kako velik vir dohodkov je lahko tobak, pa so ga monopolizirale, in tako je »hudiče-

Kaj je z novomeškim lutkovnim gledališčem

V našednjem novomeškem okraju sta bila že pred vojno dva lutkarska odra, in to v Novem mestu in St. Jerneju. Oba odra sta prav dobro delovala ter razve-seljaleva in vzgajala naše najmlajše. Žal, da sta bila oba odra med domovinsko vojno razbita in požgana. Od novomeškega odra ni ostalo prav nič in se zato želim, kako je člankar Š. v 28. številki Dolenjskega lista prišel do zaključka, da leže lutke v nekem kotu in čakajo, da bi zagledale beli dan in storile veselje otrokom. Od šenjerijskega odra je ostalo le nekaj lutk, ki so last Vlaste Tavčar-jeve in so bile izposojene mladinskemu lutkovnemu odru le za nekaj predstav, ki so bile za Novoletno jelko in Dan matere in otroka.

Te predstave so bile sicer res še na precej nizki stopnji, vendar so pokazale, da je nekaj dobrih ljubiteljev lutkarske umetnosti in da se bodo ti s časom izpopolnili in poglobili v to umetnost. Člankar Š. piše, da je v Novem mestu nekaj ljudi, ki tožijo, da ne morejo rešiti vprašanja lutkarskega odra, pa čeprav znajo voditi tak »teater«. Jaz jih ne bi zavijal — ljudi namreč — v tako skrivnostno megljo, ampak bi jih pozval, naj prično z delom in se naj sporazume-jo z Okrajnim odborom Ljudske prosvete, ki je že začel delati z lutkami. Okrajni odbor Ljudske prosvete v Novem mestu je videl potrebo lutkovnega odra in je zato že izbral prostor v risalnici osnovne šole, nakupil lesa za izdelavo odra in pridobil ljudi, ki bodo delali lutke.

Člankar Š. piše, da bi veselje otrok docela odtehtalo tisto »malo truda za ureditev odra«. Če člankar Š. v resnici misli, da je tako malo truda za ureditev odra, potem mu morajo lutkarji povedati, da se prav malo ali pa celo nič ne spozna na lutkarstvo in bi naredil boljše, če bi tudi apel na ustanovitev lutkarskega odra prepustil tistim, ki se trudijo, kako rešiti to vprašanje in ki znajo voditi tak »teater«.

Za ureditev takega odra je potrebno precej priprav. Ni vseeno ali je oder zabož ali pa dobro urejen prostor, kjer se lahko »pričara« otrokom marsikaj lepega in s tem tudi razbija misticizem in bahjevnost. Tudi za tak odrek je po-trebna električna razsvetljava — in še kakšna! —, potrebni so najrazličnejši rekviziti, ki naredijo predstavo praviljeno ali pa resnično. Tudi kulise niso tako eno-stavne in je potrebno precej truda, preden se naredi osnova za lutkarski oder. Treba se je zavedati izreka, ki pravi, da je otrok zelo najboljši šole dobro, saj je otrok zelo kritičen in zelo ostro ocenjuje. Končno moramo misliti tudi na to, da postane lutkovni oder vzgojno sredstvo za estetski čut.

No, da končno pomirim člankarja Š., povem, da so dela za ustanovitev lutkar-

vo zelišče (nasprotniki) ali »božja tra-vice« (oboževalci) dobilo proti koncu 17. stoletja povsod po svetu zakonito državljanstvo. Tobak je zmagal in postal kadilcem »vsakdanji kruh«.

Pipe so že prav zgodaj dobile hudega tekmeča — njuhaje. Njuhale je staro in mlado, moški in ženske, žvečili pa so skrajja zlasti mornarji, ki na ladajah niso smeli kaditi (zaradi požara). Drugi tekmeč pipi so bile cigare. Začeli so jih kaditi v Nemčiji in Angliji proti koncu 18. stoletja. Pipa in cigara sta pa dobili v 19. stoletju najhujšega tekmeča — ci-gareto. Boj je trpel od 1862, ko je v Dresdnu začela delati prva tovarna ci-garet, pa vse do konca prve svetovne vojne. Zmagala je cigareta, čeprav ima še tudi pipa (in cigara) številne »stran-ke«. Celo »klobasa« je pri naših starih možkih še zmerom v velikih časteh.

Podražitev je kadilce res vrgla iz »stira«, posebno od začetka. Ampak če se spomnim rezanja glav in nosov ali vsaj nekdanje novomeške »ječe za lehkomišljene ljudi«... bogme je tobakarju kar malo laže pri srcu in še z večjo slastjo puhalne opojni dimek »najzlahtnejših vseh zemskih rož« — kot slavi tobak arabski poet...

sklega odra v teku in da tudi tempa ne manjka. Birokracijo sicer nismo pocukali za brado, ker se res bojimo, da bi se prebudila in bi imeli s tem res še zlomka. Naj birokracija le še naprej spi, ker bi sicer zahtevala še mogoče preveč pisanja in ustanovne listine in kaj jaz vem še kaj. Prav pa bi bilo, da bi se zbudili še »nekateri«, ki jih člankar Š. tako skrivnostno zavija in skrivnost in ki skoraj že kaže na prislovično novomeško besedi-čenje.

Mislim, da je glavno pri vsem tem, da se je pričelo delati. Sicer od tistih, »ki jih ne manjka«, ni nikogar, ki bi pri tem delu pomagal, ampak so do sedaj le Mo-skonov Miša, Goletov Davorin in Drejče. Prva predstava novega novomeškega lutkarskega odra pa bo v septembru tega leta. Drejče

JABOLKO NE PADE DALEČ OD DREVESA — JURAK

Izlasti primer mladega človeka, na katerem se so pokazale vse kvarne posledice verske neustrepe vzgoje. Je obravnavalo novomeško okrajno sodišče na javni razpravi 3. avgusta 1931. Pred sodniki se je zagovarjal 21-letni Črvet Jurak, dijak 8. razreda novomeške gimnazije, ki je letos 26. maja raztrgal na hodniku drž. gimnazije letake s pozitivno na naslono rušenje naše državne ureditve. Takojšnja preiskava, ki je presenetila storilca, je odkrila v aktovki oboževanja Juraka šop lističev z enako protidržavno vsebino. Čeprav je Jurak preklaval in na javni razpravi trdil, da so mu bili lističi »iz hudobije podtak-njenje«, mu je sodišče krivdo dokazalo.

Kako je tekla življenjska pot oboževanja Juraka? Že med vojno se je vneto udeležoval v vrstah Katoliške akcije, ki jo je v Novem mestu vodil znani vojni zločinec kapitan Volbank. Redno je obiskoval se-stanke te organizacije v Rokodelskem domu. Po osvojitvi se je izgubil vrst mladinskih organizacij, izživljal pa se je predvsem religiozno in v tesni povezavi z duhovniki. Stalen gost je bil n. pr. v novomeškem kapituju. S svojim pobeljem bratom je vzdr-ževal pisemne silke; najdena pisma na oboževnem domu so potrdila, da je izha-ljal in raztel v okolici, ki je sovražila ljud-sko oblast.

Čeprav je razprava jasno odkrila dej-stva, da so bili lističi odloženi na okno hodnika med četrti šolski nro. ko so je S. razred na dvorišču fotografiral, njegovi dijaki pa so nosili stole na dvorišče in na-zaj, došli so imeli vsi drugi razredi redni pouk. Je skušal Jurak zvaliti vsa krivdo enostavno na — profesorski zbor, katerega je kratkoma oboževal zarote. Hotel je pri-kazati svoje profesorske kot ljudi, ki so ga držili za »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z vsemi šolski dobro razumel in da je bil med njimi priljubljen. Izgovarjal se je tudi s tem, da pač ne bi bil »stabilno nevarno, da bi tak teženje-dastavno je Jurak v dveh anketah neiskre-no navedel, da bo študiral medicino. Ko je sodišču navajal, da so mu morda lističe podtaknili dijaki, pa je hkrati v isti sapi raztrgal, da se je z v

Iz naših krajev

IZ DOLENJSKIH TOPLIC

Razdejanja po bombardiranju med okupacijo polagoma izginjajo. Hiša sredi trga, ki je že nekaj let kazila lice zdravilišča, je lično popravljena. Tudi ostale razvaline so deloma odstranjene, vendar je treba še precej dela, da bodo Dolenjske Toplice izgledale tako, kot se za zdraviliški kraj, komar prihajajo gostje iz raznih krajev, spodobi. Da ho to delo opravljeno, je potrebna dobra volja vseh Topličanov, katerim ne sme biti vseeno, kakšen je zunanji izgled njihovega domačega kraja, na katerega so vsi ponosni. Po zunanjem licu kraja sodi zunanji svet domačine.

V delu je urejevanje pokopališča, ki Topličanom ne dela posebne časti. Res je sicer, da so se okoli pokopališča bili v času narodnosvobodilne borbe hudi boji, vendar je to že davno minilo in je skrajni čas, da se tudi to uredi in spravi v red. Ne le posamezniki, ki imajo tu pokopane svoje, marveč vsi Topličani in prebivalci vasi Gradišče naj pri tem delu pomagajo.

D. G.

DOLENJSKI ČEBELARJI UPAJO LE ŠE NA AJDOVO PAŠO

Letošnje leto ni bilo za čebele prav nič ugodno. Ob cvetju sadja je pogosto deževje precej oviralo izlet čebel, prav tako tudi ob cvetenju akacije in kostanja, zato je tudi rojenje čebel precej zastalo. Le v redkih krajih je bila čebelnja paša toliko ugodna, da so čebelarji lahko izpihali nekoliko medu, ki ga pa morajo zdaj čebelam že vračati. Drugi si morajo pomagati s sladkorjem, če ga imajo še kaj na zalogi. Večina panjev pa je brez medu. Tako preostaja edino upanje na ajdovo pašo, če ho za njo ugodno vreme.

V redkih lepih in toplih dneh v letošnjem poletju so nabrale čebele precej medu na mani, toda to je v posameznih gozdnih predelih, a še tu jo je že kmalu izpral. Če ajda ne bo medila, oziroma če ne bo v ajdičnih krajih, ki jih je na Dolenjskem precej, ugodnega vremena, ne bo dovolj ajdovega medu in bo treba čebele pitati s sladkorjem, da ne bodo čez zimo pomrle. Zato se čebelarji že pripravljajo, da bodo čebelne družine odpeljali na ajdovo pašo.

D. G.

GOSPODINJE PIŠEJO

Ze več gospodinj nas je znova prosilo, naj pišemo v Dolenjskem listu o vedno ponavljajočih se pomotah in nepravilnostih v trgovinah. Ta je dobila premalo moka, ta je dobila slabšo moko kot druga, ta je dobila preveč koruzne in premalo bele moka itd.

»Saj ne vem, koliko in kakšna moka mi pripada na odrezek živilskih nakaznic. Vsak mesec so spremembe in če imaš več kart, res ne moreš takoj ugotoviti napake, posebno ker ni nikjer napisano, koliko moka in kakšne vrste ti pripada na eno ali drugo živilsko nakaznico.« Tako pravijo gospodinj.

Priznamo, da imajo gospodinj večkrat prav. Vsaka prodajalka se pri računanju odrezkov lahko zmoti, posebno kadar je pred njo vrsta potrošnikov. V trgovini dobiš listek in greš z njim po moko v skladišče. Tu ti po izdaji moka listek odvzamejo in če kasneje ugotoviš napako, se nimaš s čim izkazati, da je res tako.

»Včasih so časopisi prinašali vsak mesec obvestila, kaj se bo dobilo na živilske nakaznice in je marsikatera gospodinja imela s seboj odrezek iz časopisa. Tudi Dolenjski list je nekaj takih obvestil že objavil in so jih bile gospodinj prav vesel. Zal okrajna poverjeništa za trgovino in preskrbo podcenjujejo pomen časopišnih objav, prav tako pa gledajo na tisk tudi vodstva okrajnih magazinov in združnih trgovin na Dolenjskem.

Poleg objav v časopisu pa je tu še druga rešitev, ki bi bila prav lahko izvedljiva. Vsaka špecerijska trgovina naj bi imela na vidnem mestu obešeno tablo, na katero bi vsak mesec s kredno napisali, koliko in kaj pripada potrošniku na posamezno vrsto živilskih nakaznic. Gospodinja bi lahko sama preračunala, koliko in kaj bo dobila. S tem bi odpadlo vsako sumničnje prodajalk v njihovo poštenost in dostikrat upravičeno razburjanje.

ALI NAJ OSTANE TRSKA GORA BREZ PROMETNIH ZVEZ?

Na odepu krajevne oase Mačkovec — Trska gora bi bilo zelo potrebno redno avtobusno postajališče. Na Trški gori je kmečka delovna zadruga, ki ima nova planšarska gostišča, ki obeta precej živahan promet. Skoraj prav v podnožju Trške gore, akosi Mačkovec, vodita kar dve avtobusni liniji, toda avtobusi se tam ne ustavljajo.

KAJ DELA ODBOR OF V RIBNICI?

Šestmesečno temovanje na čast 10. obletnice OF je mnogo frontnih organizacij popolnoma osamosvojilo. Te je bil tudi namen tekmovanja. Tekmovanje odborov, ki so si priznali prehodne zadolžitve, je dalo pobodo tudi drugim, da so ostali bolj delavni.

Frontna organizacija v Ribnici je po tekmovanju precej popustila in ni bilo o njej več slišati. Krivda za to leži na samem krajevnem odboru OF. Predsednik KO OF tov. Mihelja je bil najbolj delaven in je ostale odbornike pripravil do teza, da so se udeleževali vsaj sed odbora. Ko pa je moka odšel na orožne vaje, je odbor ostal brez predsednika. Petnajstletni odbor ni bil sposoben sklicati niti ene seje in izvoliti začasnega predsednika. Vse tehnično in politično delo sioni je na sekretarju. Te potrebe pa ostali odborniki niso videli in stoji ob strani kot da jih ni. Mar ne vedo da je v tako obširnem kraju treba velika političnega dela z ljudstvom in da en sam član poleg svoje službe ne more vsega opraviti? Slabost odbora OF slabo vpliva tudi na ostale organizacije, kot so ZB, LMS in druge. Najbolj delavna je doslej organizacija AFZ, ki pa tudi ne odloži od nikoder nobene pomoči.

Med tekmovanjem za 10. obletnico OF je

blja frontna organizacija v Ribnici med prvimi, sedaj pa jo lahko štejejo k slabim. Znak slabega političnega dela je viden tudi v kmečki delovni zadrugi, ki komaj se obstoja. Zabeležila so se tekmovanja na čast 10. obletnice OF, a izbranje prireditev za slovenski kulturni dom v Trstu itd. vendar na se odbor tudi sedaj ne spazne in verjetno šaka vrnitve predsednika. Krajevni odbor OF v Ribnici morda se sedaj ne ve da mora sam reševati vse naloge, ne pa vedno čakati je na navodila iz okraja.

RUDARJI IZ KANIZARICE PIŠEJO

Navalne različinim težavam, kot so požari v jami, vdori vode, vročina in pod dosegom in izvrševanju naših nalog lepe uspehe. Povprečno presežemo mesečne plane za 4 do 6%. Precej dela odpade v jami na prevajalne premore od odkopov do glavnega upadnika. Zato skrbijo vozači — da so vozniški stalno polni in v pogonu. — V rudniku dela 17 proizvodnih števil, v vsaki pa po 4 delavci: po dva kopača in dva učna kopača. Med najboljšimi so proizvodne številke 7 in 8, ki nakopljata dnevno po 13 ton premoga, plan pa presežajo za 6%. Za zgled lahko služijo ostali delavcem zato tle kopači in učni kopači: Alojz Jakšič, Franc Božič, Jože Pernuš, Marko Bolnik, Valentin Jamnik, Franc Mamut, Janez Gorše, Lojze Banovec in vrsta drugih. Pri glavnem upadniku dela Anton Lamut, ki napolnjuje akip, ki vozi na glavno separacijo in stalno skrbi, da v njegovem delu ni zastaja. V 8 urah napolni tudi do 70 akipov, težkih po 800 kg.

Priljubljen imamo tudi nov upadnik, pa bi ga bilo treba še betonirati: čakamo na sagellata iz Trbovelj, ki bi moral začeti delati že 1. julija, pa ga še ni. Novi upadnik bo zelo posejil izvoz premoga iz jame. Po novem upadniku se bodo tudi delavci vozili v jamo. Zdej morajo hoditi po stopnicah, kar pa je zelo zamudno in naporno. Rudnik sprejema dobre delavce v delo. Priljubljeni so nam v bitki za plan!

Jože Gosensar

FIZKULTURA in ŠPORT

TAKO BODO PRISTAJALI PADALCI

na velikem letalskem dnevu, ki bo 2. septembra 1951 na letališču jadralne šole v Prečni pri Novem mestu.

Na velikem aeromitingu ob otvoritvi prve jadralne šole na Dolenjskem, bodo sodelovali člani Zveze borcev, pripadniki JA, fizikalne organizacije, kulturno-prosvetna društva itd.

Na sporedu je fizikalni nastop, napad obveznikov predvojaške vzgoje na »sovražno letališče«, leti motornih in jadralnih letal, skoki padalcev, — akrobacije jadralcev in motornih letal, poedinsko, grupno in akrobacijsko letanje, posebnost pa bodo poleti na središču! 17 srečnikov bo brezplačno potovalo nad Novim mestom in njegovo okolico.

Po sporedu prsta zabava s kulturnim sporedom.

Za prevoz v Prečno in nazaj bo poskrbljeno!

Zapišite si: 2. septembra v Prečno na prvi dolenjski množični aeromiting!

Tako bodo pristajali

SD KRKA (Novo mesto): SD ŽELEZNIČAR (Karlovae) 3:1 (16:14, 15:4, 10:15 in 15:3)

V nedeljo je bila v Novem mestu prijateljski odbojarska tekma med domačo Krko in Železničarjem (Karlovae). Tekma se je končala z zasluženim zmago tehnično boljših domačinov. V prvem setu je bila največja borba, ko sta bili moštvii še nevirani. V drugih setih ama opazili zelo slabo podajanje, kar je bila posledica premalo požrtvovalne igre. Domače moštvo ni

zadovoljilo maloštevilne publike, ki pozna boljše igre. Domačini niso pokazali nikake požrtvovalnosti, zato je bila igra zelo mladena. Narobe pa je bilo pri gostih, ki so tehnično sicer slabša ekipa, zato se pa borijo za vsako, tudi izgubljeno žogo. Pri Krki sta zadovoljila le Dolenc in Simič, pri gostih pa Jožič, Delić in Šiftar. Pred 100 gledalci je sodil Romih dobro.

ŠPORTNE IGRE NOVOMEŠKIH BRIGADIRJEV NA MLADINSKI PROGI

Novomeška mladinska delovna brigada, ki je delala na progi Doboj—Banja Luka, je priredila športni dan, na katerem so tekmovali z drugimi brigadami. Športni rezultati so:

Odbojka: Oslješka brigada — novomeška brigada 0:3, primorska — novomeška 0:3, zagrebška — novomeška 1:3, ljubljanska — novomeška 1:3.

Rokomet: Oslješka brigada — novomeška brigada 5:1 (3:1).

Nogomet: Oslješka brigada — novomeška brigada 7:1 (2:1) in 3:1 (2:1).

Atletika: Moški — tek 100 m: Blatnik 12.8, tek 1500 m: Klančar 5.91, kroglja: Perpar 11.90 m, koplje: Perpar 37 m, disk: Perpar 32 m, bomba: Verce 35 m.

Ženske: tek 60 m: Lavrini 9 sek., tek 500 m: Grošek 2.06, kroglja: Lavrini 9.10 m, disk: Lavrini 18 m, bomba: Lavrini 32.5 m.

Tekmovanje je bilo na I. sektorju III. deonice v Josavki na mladinski progi Doboj—Banja Luka.

Gospodinj, že veste?

KONZERVIRANJE BOROVNIC BREZ SLADKORJA

Borovnice, očičkane vseh smeti, operemo in ocedimo. V čisti — ne mastni kozici — jih kuhamo brez vode pet minut. Še vroče stresemo v dobro pomite in osušene, malo pogrejte steklenice. Na vrhu potresemo s salicilom ali konzervit praškom in še vroče zamazimo z novim, prekuhanim zamazkom. Ko se popolnoma ohladi, povščimo steklenice okrog grla in zamazka. Tako konzervirane borovnice osladimo pred uporabo.

Narod si bo pisal sodbo sam

Vladimir Dedijer — »DNEVNIK«, drugi del

(Nadaljevanje)

Narodnosvobodilno gibanje v Slovenskem Primorju je uživalo tako močno podporo kakor v malokaterem drugem kraju Slovenije. Bebler pripoveduje, da je sprejemalo ljudstvo, mladi in stari, bogati in siromaki, partizane kot najljubše brate. Ko je prišel nekoč v Slovensko Primorje, ga je zalotil dan blizu neke vasi na Gornjem Vipavskem. Bil je tam z neko patroljo; skril se je v grmovje v bližini vasi, da bi ostal tam čez dan, drugo noč pa odrinil naprej, ker so bile v bližini močne italijanske patrolje. Nekli tovariš je šel v civilni obleki pogledat, kakšna je situacija, pa so ga opazila dekleta, ki so delala na njivi. Dekleta so opazila, da ima tovariš zvezane hlačnice in so mu takoj pomahala z ritko in vprašala, ali je partizan. Ko je pritrdil, so hitro odšle v vas in čez eno uro je prišla v grmovje cela procesija deklet in žena, ki so prinesle bogato, pravo nedeljsko kosilo.

Tudi v Trstu deluje naš ilegalni Narodnosvobodilni odbor. Razen tovariša Marušiča sta delala tu brata Kovačiča, ki sta padla v roke italijanske policije. Italijanski delavci v Trstu vsestransko

pomagajo partizanom. Zlasti v Trziču uspešno delujeta brata Fontanot.

Konec leta 1942 je začel Šoški odred hitro naraščati. Od vseh strani so prihajali v partizane mladeniči, zlasti 17- in 18-letni fantje, ker so nameravali Italijani ta dva letnika mobilizirati. Nove partizane so dejansko sprejemali v odrede posamezni narodnosvobodilni odbori. Da bi bile družine zavarovane pred terorjem karabinerjev, ko odidejo fantje v partizane, so delili narodnosvobodilni odbori tiskane pozivnice, na katerih je bilo rečeno, da se ta in ta poziva, da takoj odide s patroljo v Narodnosvobodilno vojsko. Tako so fantje odhajali v gozdove, narodnosvobodilni odbori so delili pozivnice materam, ko pa so prišli karabinerji in vprašali, kje so fantje — so jim matere pokazale pozivnice.

V decembru 1942 je Šoški odred tako narasel, da sta bila ustanovljena dve odreda: Južnoprimerški in Severnoprimerški. Glavni štab Slovenije pa je imenoval štab POZ-a (Primorske operativne zone). Pozimi, 1942 so povsod vznikale čete. Vstaja je kipela zlasti na Gornjem Vipavskem. Iz Gornjevipavske čete je študent Janko Premri-Vojko kmalu formiral

več bataljonov. To je bil hraber, živah fant, ki ga je ohranilo ljudstvo Slovenskega Primorja v najlepšem spominu. Bil je ranjen v trebuh med napadom na italijansko prehranjevalno kolono. Umril je čez nekaj dni, prav ko je prišlo povelje Glavnega štaba Slovenije o formiranju prvih brigad v Slovenskem Primorju in imenovanju Vojka za komandanta brigade.

Ustanovitev brigad v Slovenskem Primorju je mnogo pripomogla k nadaljnjemu razvoju vstaje. Ena brigada je dobila ime slovenskega pesnika Simona Gregoričiča, druga pa puntarja Ivana Gradnika, voditelja tolminskih kmetov (v borbi proti goriskemu grofu v osemnajstih stoletju). Brigade so imele z italijanskimi četami srdite spopade. Italijanska vrhovna komanda je poslala za borbo proti partizanom specialne enote. Bil so tako imenovani »antiparacadutisti«, čete za borbo proti padalcem, toda Italijani so jih poslali zdaj proti partizanom. Te čete so imele posebne uniforme in ljudstvo jih je imenovalo »močerade« — kuščarje, ker je bila uniforma narejena iz blaga za kamuflažo. Sovražnik je imel v rokah prehode čez planine, postavljal je zasede in mnoge naše kurije in manjše patrolje je pobil iz zasede. Kmalu se je pokazalo, da so te čete brez moči, da bi zavirale razvoj vstaje v Slovenskem Primorju. Zoper tiranijo in zatiranje je vstalo mlado in staro, Herojskih dejanj niso delali samo borci v brigadah, marveč tudi posamezniki, navadna kmečka dekleta. Neko

„Pomagajte!... Pridite čimpreje!“

V dežurni sobi reševalne postaje Novo mesto zazvonil telefon. Krajevni odbor Žužemberk javlja, da je potreben nujen prevoz porodnice v novomeško bolnišnico in prosil, naj rešilni avto čim prej pride. Šofer Franc Oprešnik med tem že vžiga motor, spremljevalec prisede in v hitri vožnji odpelje avto proti Žužemberku. Ker bolnica že čaka v hiši blizu ceste, jo takoj nalože in čez uro in pol je že varno prepeljana v novomeško bolnišnico.

Takojšnja, hitra pomoč — to je geslo uslužbenecv reševalne postaje. Seveda bi to morali razumeti tudi ljudje v naših vaseh, ki bi lahko dostikrat pomagali reševalcem. Vendar pa se večkrat zgodi, da morata šofer in spremljevalec iz krajev, ki so za avto nedostopni, sama nositi bolnika do ceste tudi po pol ure daleč, včasih pa še dalj. V takih primerih je dolžnost krajevnega odbora Rdečega križa in gasilcev, da poskrbe za takojšen prenos bolnika v bližino ceste, ker so svojo po navadi preveč razburjeni, da bi mogli na vse misliti.

Dežurni šoferji in spremljevalci so v službi po 24 ur. Njihovo delo je mnogokrat zelo naporno. Kadar je dežurni avto že na terenu in dobi postaja medtem spet nujen poziv za prevoz, je takoj obveščen šofer, ki ima prost dan. Ta odhiti takoj na pomoč onesrečenca, porodnici in drugim potrebnim. Čeprav sta mnogokrat zelo utrujena in že spita, se šoferja Oprešnik in Franc Kranjc nikdar ne ustavljata, kadar ju kliče dolžnost. Pri svojem človekoljubnem delu sta vzgledno požrtvovalna. Oba sta odlična šoferja in dobra mehanika. Da njuna služba ni lahka, pove tudi pregled prevoženih kilometrov. Mesečno prevoziata povprečno 6000 km v novomeškem, pa tudi v trebanjskem in delno v črnomeljškem okraju. Število prevoženih bolnikov doseže mesečno tudi do 250 ljudi.

V stari Jugoslaviji so bili na Dolenjskem težki bolniki, katerim bi bil potreben takojšen prevoz v bolnišnico navezani le na prevoz z nerodnimi kmečkimi vozovi. Le premožnejši ljudje so si lahko privoščili prevoz z avtotaksijem. Danes je reševalna postaja na razpolago vsakemu bolniku, pa tudi plačilo zmore vsakdo, ker je taksa za prevoz prav nizka. Vendar pa so tudi primeri, ko reševalna postaja, ki brez ugovora opravi vsak prevoz, nikakor ne more izterjati povračila prevoznih stroškov. To se dogaja zlasti pri podjetjih, ki navadno izdajajo bolniške liste. Tega vzame bolnišnica, postaja pa nima v rokah nobenega dokaza, kje je bolnik zaposlen. Bil so primeri, da je postaja poslala račun podjetju, to pa se je izgovarjalo, da bolnik ni bil zaposlen. Zato bi bilo potrebno, da vsa podjetja v takih primerih napišejo bolniški list v dveh izvodih.

Reševalna postaja je v začetku leta 1946 dobila dva avtomobila, ki sta bila že takrat bolj slaba, zato so ju poslali v generalno popravilo. Iz popravila sta prišla popolnoma prenovljena, tako da je prevoz bolnikov res udoben in popolnoma varen. Pred dnevi je dobila tretji avtomobil. Ta bo služil predvsem za prevoz bolnikov z nalezljivimi boleznimi, sicer pa bo stal v rezervi. Tako bo reševalna postaja vedno in vsak čas pripravljena pomagati slehernemu bolniku in onesrečenca.

Delo reševalne postaje je plemenita pomoč bližnjemu. Spomnimo se zato večkrat na ljudi, ki jim ni mar ne lepo ne slabo vreme, ne dan ne noč, ki imajo pred očmi vedno takojšnjo pomoč vsem potrebnim. Spoznamo njihovo delo, da ga bomo upoštevali in cenili. Malo je ljudi, ki poznajo napore in požrtvovalne reševalce pri njihovem delu. Vidijo jih le takrat, kadar jih potrebujejo. Takrat pa hitro k telefonu in »pomagajte!... pridite čimpreje!« M. V.

Iz pred sodišča

VLOMIL JE V ZADRUGO, DA BI ODBAROVAL ŽENO...

Svojevrstno poročno darilo je pripravil v noči od 17. na 18. maj Vinko Gliha, bivši delavec Kemične industrije iz Ljubljane, ko se je oborožil z železnim kolom in vlomil vrata trgovine kmetijske za druge na Primskovem. S ponarejenim ključem je nato odprl druga vrata trgovine in odnesel iz nje za 151.026 din vrednosti. Med drugim je ukradel 17 metrov gradla, 12 m volnenega blaga za moške obleke, zimski plašč, 3 halje, 6 moških hlač, 16 srajc, 19 robcev, nogavice, 4 spalne srajce, 2 para čevljev, vrvi, 20 kolesesukanca, 250 cigarete (najbolj mu dišijo »Romanija«), ribje konzerve, pozabil pa ni tudi na primeren album in 884 dinarjev v gotovini. Pred sodniki se je Gliha zagovarjal s tem, da se je hotel okoristiti z združnim blagom zato, da bi lahko obdaril ženo, s katero se je nekaj dni prej poročil.

Zaradi dokazane velike tatvine je okr sodišče obsodilo Gliho na 2 leti in 2 meseca strogega zaporja in povrnitev škode 55.339 din, katero mora plačati Kmetijski združi Primskovo.

BANDITU AGREŽU-BRKOTU STA POMAGALA

Čeprav sta kmeta Jože Bibič in Jože Grmovšek iz Blatnega pri Dednji vasi vedela, da je bil znani bandit Ivan Agrež-Brko iz krškega okraja svoječasno obsojen zaradi številnih kriminalnih in drugih dejanj zoper ljudstvo in državo, sta mu letos v aprilu nudila potuho in pomoč. Agrež-Brko se je po svojem pobegu iz kazniškega taborišča v Kočevju spet oglašil v domačih krajih, pri čemer sta mu Bibič in Grmovšek, ki sta vedela, da ustanavlja Brko tolpo za izvrševanje novih kaznivih dejanj, dajala hrano, material in mu služila za zvezo. Jasno sta se zavedala, da prikrijava nevarnega zločinca, vendar pa ga nista prijavila organom ljudske oblasti. Ker sta pomagala storilcu kaznivih dejanj zoper ljudstvo in državo, je senat okrožnega sodišča obsodil, in sicer Bibiča na 2 leti in 4 mesece stro-

gega zaporja, Grmovška pa na dve leti strogega zaporja. Soobtoženi gozdni delavec Mihael Preskar iz Pavlove vasi pri Pišecah je bil oproščen. — Stroga kazen naj bo hkrati opomin, da je skrivanje in pomaganje pobeglim kaznjencem kaznivno dejanje.

OBISČITE RAZSTAVO LOKALNEGA GOSPODARSTVA V POSTOJNI

Na razstavi, ki bo odprta do 12. avgusta, razstavljajo svoje izdelke vsa podjetja in vsi obrtniki okraja. Na razstavem prostoru sta tudi veselilni in zabavni prostor, kjer boste dobro postreženi. Skupine imajo popust pri vstopninah.

Zadnji dan razstava 12. avgusta bo velika tombola. Glavni dobitki so: spalnica, samška soba, oprema za kuhinjo, radijski aparat, globok otroški voziček, dva otroška tričila, vezane plošče za spalnico, 6 kuh. metrov drv, vezane za vprego, otroška postelja, urašile, tele in še nad 600 manjših dobitkov. Cena srečke je 50 din.

O B J A V A

Okrajno podjetje za odkupe kmetijskih pridelkov, živine in izdelkov živalice proizvodnje v Novem mestu je prešlo a oddelbo IO OLO Novo mesto št. 370/31-SI z dne 22. VII 1951 v likvidacijo.

Pozivamo vse upnike in dolžnike, da prigrizno terjatve oziroma poravnajo svoje obveznosti do podjetja v likvidaciji v roku enega meseca od dneva objave v časopisu, to je do 15. septembra 1951, sicer bodo dolgovni sodniško izterjani.

Likvidatorja Stane Čampa in Ciril Barborič, l. p.

Z A H V A L A

Družini Hribar in Kmet v Ratju se zahvaljujeta prebivalcem Dvora za pomoč v nesreči, ki se je zgodila 3. avgusta popolno voznik Jožetu Kmetu na Dvoru. Posebno zahvalo izrekata sovaršem Francu Pečarju, Ignacu Peršetu in Mariji Mirtič, ki se ponosredneca voznika rešili izpod obrnjene voza s 300 kg cementsa. Zahvaljujeta se tudi novomeški reševalni postaji za hiter prevoz v bolnišnico, uslužbenecem pošte na Dvoru in tovaršilu Jožetu Rojcu s Lopate za požrtvovalno in hitro obvestilo. —28

Uraja uredniški odbor — Odgovorni urednik Tone Gošnik — Naslov uredništva in uprave: Novo mesto, Kapucinski trg 3 — Poštni predal 33 — Tekoči račun pri Komunalni banki v Novem mestu, številka 616-1-90322-1 — Četrletna naročnina 75 din, polletna 150 din, celoletna 300 din — Naročnina se plačuje vnaprej — Tiska tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani.

pozdrave; partizani so srečni, če lahko vsaj od daleč vidijo belo mesto na Ljubljanskem polju.

To ljubezen je Ljubljana tudi zaslužila. Ljubljana je najbolj borbeno mesto Slovenije, za Splitom in Mostarom sodi med najbolj borbena mesta v Jugoslavije. V Ljubljani so bile v teh dveh letih in pol unehoma množične demonstracije. Enotnost ljudstva je tako čvrsta, da je bila v Ljubljani res država v državi. Naj omenim nekaj manifestacij Ljubljane:

29. oktobra 1941, na dan obletnice razpada Avstro-Ogrske, je pozvala OF vse prebivalstvo, naj tede dne od sedmih do osmih večer ne bo na ulicah. In vse ulice so bile prazne. Enaka akcija je bila tudi v decembru. Italijani so storili vse, da bi ljudje ostali na ulicah, ustavljali so tramvaje in aretirali domov gredeče ljudi, toda nič ni pomagalo. 3. januarja 1942 je bila prirejena podobna manifestacija v spomin na padle partizane, 7. februarja pa so praznovali hkrati Stalinov rojstni dan, obletnico Prešernove smrti in štirindvajseto obletnico Rdeče armade.

Italijani in belogardisti so skušali prirediti podobno manifestacijo. Pozvali so prebivalstvo, naj ne gre na ulice, marveč sedi doma in tako počasti spomin italijanskih fašistov in domačih izdajalcev, padlih v borbi proti nam. Toda OF je odredila, naj bodo vsi ljudje na ulicah, in vse prebivalstvo je odšlo kot en mož na ulice, čeprav so Italijani ljudi aretirali in pretepali s puškinimi kopiti,

Ljudskoprosvetne organizacije trebaniskega okraja stoje pred obsežnimi naloga

Po II. kongresu Ljudske prosvete Slovenije se je delo v kulturno-prosvetnih društvih trebaniskega okraja nekoliko izboljšalo. Kdor pobliže pozna kulturno-prosvetne razmere v okraju, ve, da se Okrajni odbor Ljudske prosvete hodi z najrazličnejšimi težavami. Največji problemi so: pomanjkanje prostorov, premala zavednost članstva v društvih in šibka pomoč, ki bi jo morala prejemati društva od množičnih organizacij. Čestokrat leži skoraj vse delo na pešilih članov, dogodi pa se tudi, da opravila levi del večera dela le en član, ki je zornila sila udeleževanja v društvu.

Trenutno so v okraju organizirani tri sindikalna kulturno-umetniška društva in 56 kulturno-umetniških društev. V letu 1959 so društva pripravila 32 iger s tremi prizori, tri koncerte in pet večjih plesov. Leta 1951 se je stanje številčno in vsebinsko izboljšalo. Do 26. julija je bilo uprizarjenih 21 iger z 29 ponovitvami, bilo je deset koncertov in dva večera plesov. Poleg tega je bil organiziran kulturni program v tednu okrajne obratne razstave.

Za okraj Trebnje je 13 ljudskoprosvetnih društev vsehokrajno. Naloga okr. odbora Ljudske prosvete je vsak zainteresiranih je, da bodo izkoristili vse možnosti, ki jih okraj se ima za ustanavljanje novih društev.

Povsod, kjer ko" bo to mogoče organizirati delo s pionirji, organizirati izobraževalne tečaje ter knjižnice, kako ustanoviti izobraževalna društva. Ker imamo v okraju 22 osnovnih šol in pet nižjih gimnazij, bo v najslabšem primeru štelo na vsak vsaj za sedem novih društev. Z dograditvijo za družinski domov pa bo mogoče še večji razmah.

noprosvetne dejavnosti v okraju sploh. Sindikalno kulturno-umetniško društvo Krmeljevo s prihranki, ki jih je dobilo z igrami, predvsem pa s prostovoljnimi prispevki in s prostovoljnimi delom, postavilo moderno dvorano z odrom, ki bo odpravljal tudi zahtevnejšim odskrim uprizaritvam.

Izmed vseh pevskih zborov imajo najlepše uspehe svetokriški, ki ga vodi tov. Volkarjeva, mirnski, ki ga vodi tov. Celarjeva, in Darkotov kvintet iz St. Lovrenca. Število pevskih zborov ni zadovoljivo. Verjetno je vzrok v tem, da manjka dobrih pevovodij. Najno bi treba organizirati nekaj tečajev, v katerih bi si tovariši, ki imajo veselje in sposobnost, izpopolnili svoje znanje.

Godba na pihala je v okraju pravzaprav samo v Trebnju, ki pa ne more napredovati, ker kljub prizadevanju ne more dobiti dirigenta.

Izmed tamburaških zborov je najdelavnejši zbor na Mirni. Če bi kupili dovolj instrumentov, bi lahko vključili v zbor poleg poštvovalnih starejših tovarišev še mladičev, ki imajo veliko veselje do te vrste glasbe. Če bo dirigent zbora predelal a član tamburaškega zbora, še nočno tvorijo, pričakujemo od zbora prav lep napredek.

Najboljši orkester v okraju je v Mokronogu, ki ga vodi odlični dirigent in izvrstni pianist zdravnik dr. Feme.

Na vseh proslavah v Trebnju se je izkazala sekcija za ljudske plesne sindikalnega kulturno-umetniškega društva »Josip

Jurčić. Sekeljo z uspehom vodi tovarišica Matičičeva. Zal pa je sekeli za ljudske ples v okraju zelo malo.

Prvi uspehi so bili doseženi tudi v delu ljudskih univerz. Razni strokovnjaki so o zanimivih vprašanih predavali v raznih krajih. Največ uspeha je imel tov. Ing. Brovet, ki je s strokovnimi, toda zelo razumljivimi predavanji pridobil vedno večji krog poslušalcev.

Vse premalo pa je bilo skrbi za pionirsko organizacijo in posamezne interesne skupine. Medtem ko so šahovske, recitacijske, športne in pevске sekcije delale že dokaj naštano — največ s pomočjo učiteljstva — so bile skoraj povsod zapostavljene igralske, plesne in lutkarske skupine. Organizator lutkarstva v okraju je tov. Mirko Priljatelj. Bil je na tečaju in bo prenesel pobude za lutkarstvo tudi na ostala društva. Stremeti bomo morali za tem, da bomo vse skupine, kot n. pr. igralske, lutkarske, pevске itd. vključili v kulturno-umetniške odseke, v katerih si bodo društva vzajajala naraščala.

Pred organizacijami Ljudske prosvete v trebaniskem okraju so letos pomembne naloge. Nanje se je treba pripraviti že zdaj, da nas bosta našla jesenski in zimski čas sredi dela, ki bo posvečeno vzgled in pouku našega ljudstva. Marsikje bo treba še zaratati ledino na kulturno-prosvetnem polju; ju: trdo bo šlo, vendar bomo z dobro voljo in odločnostjo lahko premagali vse težave. Kulturno-prosvetno delo naj zajame v letu 1959-52 široko množico prebivalstva v okraju Trebnje. Mira Škarja.

Prispevki k zgodovini Dolenjske

Otmar Skale star.

NOVO MESTO PRED DESETLETJI

(Nadaljevanje)

Zdravniki: okr. zdravnik Ipavc, 1885, Dr. Martin Razpet, 1885, Dr. Ivan Vavpotič, okr. zdravnik, 1888, Bervar, okrajni zdravnik, 1888, Dr. Peter Defranceschi, primarij, 1898, Dr. Strašek, primarij, 1909, Dr. Buh, primarij 1911, Dr. Božidar Kusel, 1913, Dr. Pavlič, 1915, Dr. Choleva, 1915.

Zivinozdravniki: Hejbal, nemški Čeh, 1884, Otmar Skale, 1884.

Lekarne: Bergman, 1885, Fr. Haika, 1886, Dom. Rizzoli, 1888, Drago Andriani, 1900.

Odbetniki: Dr. K. Slanc, 1885, J. Jagodic, sod. sv., 1885, Dr. Josip Rozina, umrl 1889, Dr. Jak. Schegula, 1890, Dr. Janež Škedl, umrl 1891, Dr. Vlad. Žitek, 1896, Dr. Globevnik, 1909, Dr. Ign. Malnerič, 1914, Dr. Ivo Česnik, 1919.

Gasilsko društvo: Gustav Luser, 1885, J. Gustin, 1904, Preželj, 1924.

Zobozdravniško prakso so izvrševali dentisti iz Ljubljane, ki so vsako leto prišli za nekaj dni v Novo mesto, in sicer: A. Paichel 1887, Dr. A. Praunsaiz 1904, O. Seydl, 1906.

Krajec, Ljubljanska cesta, tiskarna in trgovina s papirjem, 1885, Ana Muhvič, Ljubljanska cesta (Bata), mešana trgovina, Franc Kastelec, Kandija, 1900, Gustav Forgaz, urar in zlatar, 1900, Franc Goleš, urar.

Novo opekarstvo na Smoletovem svetu pri Zabji vasi zidajo A. Hočevar, I. Ogoreutz in R. Smola leta 1906, Polom te opekarne v marcu 1911.

Novo mesto je imelo takrat tudi svoje strelišče pod vojašnico oz. sedanjim okrožnim sodiščem nad Krko. Bilo je deloma zidano, deloma leseno postopje, iz katerega so streljali čez Krko na desni breg, kjer so bile tarče. Obiskovalci so jo posebno častniki vojaške posadke.

V mestu so bila tudi tri kopaljšča na Krki. Prvo je bilo pod streliščem, drugo na dolnjem koncu Loke nasproti moške bolnišnice. Ob pitvi vodi se še zdaj vidi nekaj brunov, tretje pa je stalo na gornjem koncu Loke pred železniškim mostom. Bilo je največje z mnogimi kabiniami in z oddelkom za moške, ženske in otroke.

Da bi se znebili vsakdanjih skrbi in se razvedrili, so vaščani ob nedeljah in praznikih radi obiskovali dobre gostilne v bližini mesta, pa tudi oddaljeneje kakor Štemburjevo v Kandiji, Drenikovo — Cefidel — v Bršljinu, Matkovo v Golni vasi, Bojančevo v St. Petru, Smarješke toplice z gostilnami Zorko, Hasl, Majzeljevo gostilno v Beli cerkvi, gostilno na »Ušivcu« pri Birčni vasi in pod.

Pričljubljena izletniška točka je bila Trška gora z vinogradi in zidanicami, v katerih se je točila žlahtna kapljica; le pot domov je bila več in manj nerodna. Posebno živahno je bilo na Trški gori vsako leto 8. septembra.

Pobožni meščani so radi hodili na »božja pola«, da so se znebili svojih grehov, predvsem pa seveda zaradi kratkočasje, Obiskovalci so cerkev sv. Ane pri Grabnu, posebno pa sv. Roka v avgustu (pri Pogancah), kjer je skrbelo krčma pod vejico v hosti za telesni blagor romarjev.

V šolskem letu 1950-51 je delovalo le osem izobraževalnih tečajev. Številčno inakovnost stanje teh tečajev je občutno padlo v primerjavi s prejšnjimi leti predvsem zato, ker so bili skoraj povsod organizatorji, vodje in predavatelji zopet le učitelji, čeprav so obstajale komisije za organizacijo tečajev. Žal pa so bile te le na papirju. Najboljši tečaj v tem šolskem letu so imeli na Catežu. Učiteljstvu je uspelo, da je s član kulturno-umetniškega društva znalo pridobiti za tečaj steer samo mladino, ki pa je ves čas redno obiskovala tečaj in se po končanem tečaju vključila v kulturno-umetniško društvo in začela z vsakodnevnimi in v sekcijah, ki jih ima društvo. Zato je doblil izobraževalni tečaj pohvalo od Izvršnega odbora Ljudske prosvete Slovenije.

Do meseca maja je bilo v okraju 27 knjižnic. Od teh je moral okrajni odbor Ljudske prosvete pet vsakih knjižnic zaradi neaktivnosti voditi knjižnice in bralcev ukiniti in knjige prenesti v večje sosednje knjižnice. Najboljša knjižnica je v Trebnju; ima 250 rednih obiskovalcev in 1200 slik. Za uspeh in stalni napredek skrbi poštvovalni knjižničar tov. Stane Koštal.

V društvih so nadelavnejsše dramske sekcije. Čeprav se borijo z različni problemi kot so neprimeren odskri prostor, nomanjkanje kulis, zaves, odskega materiala in garderob, opažamo veliko veselje izralcev do igranja in gledalcev, ki komaj čakajo gledaliških uprizaritev. Pohvaliti je treba zlasti delavnost dramskih sekcij v Trebnju in v Emelju. Poleg drugih dobro nastopitralnih in dobro obiskanih iger je trebanjska igralska družina nastopitrala Miklovo Zalo, s katero je nastopila doma in po postovanih enajstkrat. Veliko poštvovalnega in vsebinskega dela so opravili tov. Pavle Jančič, režiser, tov. Tone Osteršek kot garderobier, zlasti pa tov. Vito A. Čenek, ki je duša trebanjskega sindikalnega kulturno-umetniškega društva in gonilna sila kulturno-

KAJ BOMO GLEDALI V KINU

Ples na vodi. Poroka v vodi, ljubezen v vodi, ples na vodi, skratka — veliko vode, jazza, komičnih scen, pa pevc Lina Romay, Helen Forrest in Carlos Ramirez, spremljava odličnih orkestrrov in znanega umetnika-trompetista Harryja Jamesa, k temu pa lepe barve in še lepša ameriška dekleta, taka je prav na kratko vzeta vsebina filma, ki ga bomo gledali te dni v novomeškem kinu. Kdor bi v reviji — tako se reč imenuje — »Ples na vodi« iskal vsebine, je seveda ne bo našel. Zadevščina je zgrajena na vodi, ves »film je iz vode«, kakor je zapisal nek kritik. Edini namen tega filma je zabava, reklama in hkrati opravičilo za baletne, pevске, varietijske in druge točke, ki se v revijah vrste. Čeprav imamo Jugoslavnici drugačno mnenje od Američancev o zahodnih »revijah«, pa hkrati dobro vemo, da so taki filmi samo naša užesom in očem ljudi, ki so vsega siti. V Ameriki so revije doživle največji uspeh in vzpon.

Warner Bros, glavni vlogi pa igrata John Garfield in Edward G. Robinson, se nam bo odkril košček sveta, ki ga je rad opisoval Jack London. Kapitan Larsen je osrednja postava v filmu in romanu, ki nazorno kaže surovo življenje na morju v letih, ko so ga obhvalovale še jadrnice. Ladja »Duh« lovi tjujnje, slovi pa po tem, da na njej ni dobro služiti zaradi krutega kapitana. Policija preganja mladega fanta in dekle, ki se zatečeta na ladjo, na ključje pa vrže na krov tudi nekega pisatelja. Sredi morja postane vsem trem jasno, da so v oblasti »moža z železno pestjo«. Nemirno, pustolovsko življenje robatih pomorščakov je prepleteno z nasiljem, v katerem se trije ljudje, tuji na ladji, ne znajdejo. Film nazorno slika razmere, kakršne je opisal Jack London, pokaže pa tudi konec ladje, ki se s kapitanom in pisateljem pogrezne v globine morja.

Revijo je režiral George Sidney, igrajo pa Red Skelton, Esther Williams, Basil Rathbone in Jean Porter z velikim številom drugih lepotic in ostalih zvezd s filmskega neba. — V Novem mestu bo film do 23. avgusta.

V zvezi z reorganizacijo finančnega poslovanja, decentralizacijo državne uprave in preusmeritve naše trgovine je tesno povezana tudi reorganizacija šol za učence v trgovini, ki morajo vzgajati naraščal za naše sedanje socialistično troyanje.

Hišva distributivna trgovina, ki je bila le nekaj preskrbovalni aparat za potrošnike in takratni najjal provizorji, ni zahtevala

Trgovska šola za Dolenjsko

od prodajnega kadra take sposobnosti, spretnosti in razvedranosti, kot je to potrebno za kader v pravi socialistični trgovini. Večji del operativnega kadra je bil takrat izšolan v nekajmesecnih tečajih, kar je delno zadostilo takratnim potrebam.

Sprostitve trgovine v prsto kupo-prodajno podjetje na zahteva od trgovskega upravnega in operativnega kadra vse močnejšo kvalifikacijo, temeljitega znanja tehničke trgovine. To pa temelji predvsem na znanju naše celokupne ekonomike, finančnega sistema in družbenega razvoja.

V naši bivši distributivni trgovini ni bilo načrtov pri sprejemanju novega operativnega kadra, sprejemalo se ga je ne glede na šolsko predizobrazbo in na druge kvalifikacije, češ šol bodo tečaj izšolali prodajni in nakupni kader. Dnevno časopisje je nato stalno prinašalo članke o nespособnosti in nekulturnosti troyovanja.

Zvezi in republikanski svet za prosveto in kulturo, oddelek za strokovno šolstvo, zvezi in republikanski svet za blagovni promet so se odločili tudi zaradi tega za novo organizacijo šol, v katerih naj bi se izšolal operativni naraščal za trgovine.

2. Učna doba za operativni kader bo trajala tri leta, tako da bo vsako leto učence pet mesecev v šoli, šest mesecev pa na praktični sprejeti bodo učenci z dovršeno nižjo gimnazijo. Po končanem triletnem šolanju pa bodo lahko prestopili v IV. letnik Ekonomske šole. Šola ima sedaj značaj nepopolne srednje strokovne šole.

3. Vajenci ne bodo več v delovnem razmerju s podjetjem in bodo zgolj učenci; ne bodo tedaj obremenjevali fonda plač podjetja, temveč se bodo stroški za vzdrževanje učencev krili iz fonda za kadre. To pomeni veliko razbremenitev za podjetja in boljše plačo, t. j. v višji spremljivji del plače za kader v trgovini.

4. Učne pogodbe bodo odpadle. Učence bo sprejemal odbor in jih po šolanju, dogovorno s podjetji, razvrstil na prakso. Med šolanjem bo imel učence pravico do vzdrževanja in internatni menzi in šoli; brezplačno bo prejemal šolske potrebščine in tudi določena znesek za kulturne potrebe. Za številni sprejem je bil narejen perspektivni načrt, tako da bo vsako leto na novo sprejetih 2,5 odstotka od števila zaposlenega operativnega kadra.

Povsem zgrušeno bi bilo tedaj istovestje trgovskega strodnika v bivši Jugoslaviji s sedanjim operativcem v trgovini, kajti bivši trgovski strodnik je poznal le tehničko prodajo in je bil troyoven le orodje za ustvaritev dobička, sedanji operativec pa je gospodar v podjetju in mora biti široko razvedran gospodarstvenik.

Učenci in učence, ki imajo veselje do trgovskega poklica, lahko že sedaj vlagajo prošnje za sprejem na naslov: Odbor za strokovno šolstvo pri šoli za učence v trgovini. Novo mesto, poštni predal 26. Osebnih informacij pa lahko dobijo dnevno na šoli. Za šolo, ki se bo najbrž imenovala trgovska šola, so že izdelali učni načrti.

Šola se bo prihodnje leto preselila v lastno stavbo, ki bo najmoderneje opremljena. Internat bo imel zmogljivost za 140 dijakov, moderne učilnice in kopalnice. V vsaki sobi bodo stanovali le štirje dijaki. Obednica bo imela zmogljivost za 120 obrkov hkrati; načrt je že izdelal ing. arb. Hus Sredstva za gradnjo so zagotovljena. Z gradbenim podjetjem Planje je že sklenjena pogodba, tako da bo trinadstropna stavba že letos pod streho. K. M.

Pred 400-letnico slovenske knjige

Svet za prosveto in kulturo pri MLO Novo mesto in SKUD »Dušan Jereb« sta objavila program za proslavo 400-letnice slovenske knjige. Recitacijski večer, koncert orkestra in »Ta veseli dan ali Matiček se ženi«, to je vse, kar bomo imeli v času tako pomembnega jubileja v slovenski kulturi. Knjižne razstave ne moremo šteti za mestno prireditve, ker bo okrajnega pomena kakor je okrajnega pomena tudi študijska knjižnica.

Mislim, da bi bilo prav, če bi se o tej jubilejni proslavi pogovorili, kajti več glav več ve in tudi ni nikomur zameriti, če prezre kako stvar, ki bi jo bilo treba prav v tem času urediti ali napraviti. Mnenja sem, da je proslava 400-letnice slovenske knjige tudi zato, da se naša knjiga razširi med najširše sloje prebivalstva in da se našo knjigo tudi priljubi delovnemu ljudstvu. V Novem mestu imamo ljudsko knjižnico, ki ima preko 1500 knjig in dnevno tudi do 50 obiskovalcev oziroma izposojevalcev. Ta zelo pomembna vzgojna ustanova je v prostoru, ki meri rek in piši — 6 kvadratnih metrov. V takem prostoru prav gotovo ne more dostojno poslovati, kaj šele, da

bi si uredila prepotrebno čitalnico. Iz leta v leto, od ene do druge proslave si zadajajo najrazličnejša društva in organizacije nalogo, da bodo uredile knjižnico in čitalnico, vendar pa ni od vseh teh zadolžitev in obljub ničesar. Velikokrat je bilo že govora o razširitvi knjižnice v vseh prostorih priljičja Prosvetnega doma, vendar pa še danes v skrajnem desnem lokalu domuje pralnica in čistilnica umazanega perila. Menim, da bi bilo prav, da bi se vsaj za to proslavo uredila knjižnica in v njej čitalnica, tako da bi se vsi lokali Prosvetnega doma povezali, v njih pa uredila knjižnica in čitalnica. S tem bi zelo lepo in pomembno proslavili 400-letnico naše knjige.

pa tudi plošča ali celo kaj več slovenskemu pripovedniku Janezu Trdini. Končno bi bilo treba vzeti v premislek tudi ploščo v gimnaziji, na kateri naj bi bila vklešana imena vseh kulturnih ljudi, ki so ali hodili v novomeško gimnazijo ali pa bili na njej profesorji. Taka plošča bi ne spominjala samo na velikanski delež, ki ga je dala novomeška gimnazija slovenski kulturi, ampak bi dajala tudi zavest in pobudo za delo sedanji gimnazijski mladini.

Končno bi omenil tudi sam program proslave. Ali ni program preskromen za novomeške priljke? Ali res ni mogoče dobiti kako drugo odsko delo kakor »Ta veseli dan...«, ki je bilo igrano v Novem mestu že večkrat in zadnjikrat pred tremi leti. Morda pa bi gledališčniki le našli kako delo, ki bi bilo vredno, da se ga igra za tak odlični jubilej.

Marsikaj drugega bi bilo še možno prirediti za 400-letnico slovenske knjige in prav zato bi bilo prav, kot sem že v začetku omenil, da bi se bilo treba pogovoriti in razmisлити o tej proslavi.

Drežče.

Začudil sem se. »Ne bi bilo dobro, da se vračša domov,« sem menil zaskrbjeno. »Veš nekaj, česar ne bi smel.«

»Vlekel bom tu, dokler bom mogel, ko pa me ne bodo hoteli odpeljati, si bom dal izrezati kroglo,« so mi kakor iz daljave pale na ušesa besede jetnika, ki je končal svojo zgodbo in spet globoko sklonjen, kakor pod težkim bremenom, le še polglasno zase preudarjal svojo mračno bodočnost.

Burne misli so me zanašale v rojstno vas in zadnjo noč, ki je do tistega trenutka nisem hotel in nisem mogel pripoznati za izvršeno dejstvo. Saj je bila proti vsaki pameti. Saj ni mogoče in se bo zato izkazalo, da je vsa stvar drugačna, kakor se vznemirjaje sanje zjutraj razkade v prijazni resničnosti.

Dva dni in eno noč že nisem zatislil očesa. Imel sem vročo glavo in se mi je zdelo, da so bile vse le hude sanje, od katerih se ves motoglav še vedno nisem povsem zdrnil. Ob jetnikovi povesti pa me je prešinilo spoznanje: saj mi Jože Primožič pripoveduje vendar zgodbo ponoči ubitega brata. Tisti strašni perpetuum mobile »zakaj? zakaj? zakaj?«, ki mi je žagal pamet in me delal blaznega, je občial ob preprostem jetnikovem odgovoru: »kar tako!«

Neverjetno, nečloveško, pošastno... »kar tako!« Nemara za lovsko trofejo, s katero si bo nepisnem Kalabrijec zaslužil mesec dni dopusta. Nepopisna sreča, da vidi tlačan mogočnega kneza Tolonija po dveh, treh, če ne celo petih letih v rodovitni Campagni ali starodavni Apuliji spet svoj dom in otroke, je pač vredna glave neznanega barbarja iz novega Ilirika; je vredna, da pogine zanjo navjni knez Učjak iz Gornje Stare vasi, ali divji lovec Primožič z Otoka ob Kolpi, ali celo neki

IVO PIRKOVIČ PRISEGA mrtvemu bratu

umazan kovač Pirkovič, za katerega imajo rimski uradniki vrh vsega še zapisano, da je bil komunist. Saj so njihove glave slavi in mogočnosti Mussolinijevoga papeškega večnega mesta prav tako nepotrebnosti, kot so bile ilirske ali noričanske brez haska za veličino Cezarjevega ali Neronovega antičnega Rima.

Takrat me je postalo sram samega sebe, domišljajega šolanega človeka, ki ga je prirodna bistumnost preprestege fanta naučila modrosti; sram učene vere v razumnost vesoljstva, v katerem da se nič ne zgodi brez pametnega in smotrnega vzroka, »kar tako!«; sram svojega naivnega prepričanja, da je moral biti doma ponoči vsekakor tragičen nesporazum, ki terja nekega razjasnjevanja in dokazovanja.

Človeka so ubili »kar tako!«

In kako so vse natanko preudarili! Tudi bratu Jožetu so zaklicali »avanti!«, ker streljati v hrbet bežečemu človeku ne terja poguma. Pravzaprav terja od vseh oblik ubijanja še najmanj srčnosti, neznanje mrvico srčnosti, ki jo je Stopanji vojakom grom lastnih pušk še to vzelo, da so se s kraja zločina poglali kot čreda spuštenih konj.

»Avanti!« pa so zaklicali seveda tudi zato, da bi se zgodilo »na begu«. Drama na Kolpi se razlikuje od šentjernejske le v tem, da mareshalo iz Melike ni bil toliko previden, kot centurij Mario Stopani, ki je težko ranjeni žrtvi na tleh poglali

še kroglo v čelo. Napak je bilo le to, da je v nemajhnem razburjenju pozabil, da bi jo moral pravzaprav v tilnik, da bi bilo v skladu z bajko o »begu«, ki jo je centurij rimske legije že navsegodaj po usodni noči vsejal med vznemirjene ljudi in jo je tako vpisal tudi župnik Cerkovnik v uradno matično knjigo. Kriv pa je zadrege navsezadnje le vojak, ki je mrtvega stražil in v svoji topoglavosti ni razumel Stopanjeve strogosti, da ni nikogar puščati blizu. Blagi vojak ni slutil, da ho mali, ki jo je v svojem sočutju skrivaj spustil k mrtvemu sinu, videla tudi izdajalsko ranico nad očesom in da se bo tako njegova človečnost maščevala nad častjo njegovega starodavnega, večnega, krščanskega in kulturnega Rima, nad samodopadljivo antično »virtus romano«.

V vsej naši hiši človeških nadlog in trpljenja je tisti čas nekaj sto ljudi hrepelo po zdravju in pet jih je umiralo in okrog slehernega so tekali zdravniki in strežaji z vsemi iznajdbami sodobnega razuma, boreč se z vsemi telesnimi in moralnimi močmi volje, da bi premagali najneopojljivejšo uničevalko — človeško smrt, ali bednemu človeku podarili vsaj nekaj dni, vsaj nekaj ur čez mero, ki jo je naklonila narava sama. Zdravnik se je mnogo trudil tudi s človekom, za katerega je za trdno vedel, da mu stoji oh glavi smrt, češ da je zdravnik vojščak, ki mora za človeka hojevati tudi vse očitno izgubljene bitke. Tako so mi govorili in

več vrniti na Angleško. Iz ogrske puste je vdril v deželo sovražnik in z njim Paveličevi ustaši.

Takrat se je za ljudi njegove krvi začel križev pot nezasičenega ponajanja, trpljenja in iztrebljanja. Na hrbe so jim našli rumene Davidove zvezde (pozneje so jim jih prestavili na rokave) da se smotna znamenja in v oznanilo, kot se »nečiste rase« ne varjuje nobena postava več, razen one, iz mračnega Jasenovca, ki je kot apokaliptična zver žrl človeške množice Judje so zapuščali domove, se skrivali, si pomarejali imena in obraze in v trumah bežali čez meje, kjer so nanje prežali podkupljivi ustaši in jih kot vodniki in čolnarji na Kolpi lakomno odirali zadnjih ostankov rešenega imetja. Včasih pa se je izvil iz goste noči zamolkel nla-rec, presunljiv krik in težak pljusok vode in so se udarci veselj zopet naglo oddaljevali, se preden je čoln pristal tokraj veki.

V opuščene judovske hiše pa so videli ustaši, odnašali koristne stvari, umetnine in dragocene preproge in spali na naslanjajih po kuhinjah, ker jim je v salonih in spalnicah nevarno spodrhovalo.

Tudi Ullmannovi niso čakali, da jim ugrabijo imetje in jih odvečajo v taborišče smrti, čigar pošastna senca je padala že čez vsa deželo, od Drave do Drine na novih mejah razčetverjene Srbije. Starješji Ullmann je zginit in se oglašil z varnega v Trstu. Mati je, skrita na cisterni romunske nafte, pribežala čez mejo s tri sto rešenimi zlatniki. V Ljubljani pa je zlati zaklad lakomno izpuli laski vojak v črni srcaji in jil v prepriču, ki je nastal zaradi tega, ponudil polovico naračaj, če bo molčala. Ko pa mu Judinja tega ni hotela obljubiti, ji je ugrabil vse in ji o tem napisal »uradno« potrdilo.